

OUD HOORN

nummer **2**

26e jaargang,
15 juni 2004

In dit nummer o.a:

- Binnenluidijk 2 en haar gebruikers
- Winston-opgravingen in tweede fase
- Haar als liefdevol kunstobject
- Buitendijkse perikelen

Kwartaalblad van de Vereniging Oud Hoorn.
Losse nummers, voorzover voorradig verkrijgbaar
tegen betaling van € 4,55 per stuk voor leden en
€ 5,70 voor niet-leden.

Vereniging Oud Hoorn:

Onder de Boompjes 22
1621 GG Hoorn
Tel. 0229-273570
Tevens voor opgave nieuwe leden
www.verenigingoudhoorn.nl
e-mail: info@verenigingoudhoorn.nl

Openingstijden verenigingsgebouw:

dinsdag, donderdag en
zaterdag 10.00-16.00 uur

Bestuur:

A.G.F. van Weel, voorzitter
Mevr. P.M. Huisman, secretaris
FL. van Iersel, penningmeester
Mevr. M. Faber-Zwart
Mevr. M.A. Veerman-Boon
M.J. Moeskops
M.N. Veerman
J. Bronkhorst
C. Droog

Contributie Oud Hoorn:

minimaal € 20,50 per jaar, inclusief toezending
van het kwartaalblad.

Lidmaatschap voor het leven door:

- een éénmalige bijdrage van
minimaal € 572,- indien het lid
45 jaar of ouder is, of door:
- een éénmalige bijdrage van
minimaal € 409,-, indien het lid
55 jaar of ouder is.

Giro 72 29 54 t.n.v.
Vereniging Oud Hoorn,
Onder de Boompjes 22, 1621 GG Hoorn

Redactiecommissie:

L.P.M. Hoogeveen, R. de Knecht, B.P.A. Leek
H.W. Saaltink, F. Uiterwijk, FL. Zack

Redactie-adres:

Mevr. F. Uiterwijk, Grote Oost 98-100
1621 BZ Hoorn, tel. 0229-210220

Ereleden:

Mr. dr. B.R. Canneman (1909-1982)
H. Krijgsman (1914-1990)
D. Brecbaart (1905-2002)
C. Kupperts (1921-1990)
Mevr. drs. H.M. van den Berg
J.L.N. Dijkstra (1930-1992)
J.M. Baltus (1939-1994)
J.P.H. v.d. Knaap
J.E.J. Lamers
A. de Graaf
L.P.M. Hoogeveen
A. Boezaard
Mevr. F. Uiterwijk

Copyright:

Gehele of gedeeltelijke overname van teksten
en/of illustraties uit dit blad is alleen toegestaan
na toestemming van de auteur of de redactie van
Oud Hoorn.

Productie kwartaalblad:

Vormgeving en pre-press:
Nyvonco, Heerhugowaard
Druk: Drukkerij Klaassen B.V., Zwaag

INHOUD

Binnenluiendijk 2 en haar gebruikers.....	51
Op zoek naar jeugdig gidsentalent.....	58
Van de bestuurstaafel.....	59
Winston-opgravingen in tweede fase.....	65
Men vraagt ons.....	68
Oud Hoorn website-nieuws.....	73
Haar als liefdevol kunstobject.....	74
Het documentatiecentrum van Oud Hoorn.....	79
In Memoriam Nico Hauwert.....	80
Buitendijkse perikelen.....	81
Missen we straks de klepel?.....	84
In Memoriam Kees Winkler.....	84
Stadsbeeld, restauraties, wijzigingen, verval.....	86
Prikkels.....	94
Open Monumentendag.....	95
Opnieuw de Bouwkunstscurus.....	95
Hoe Hoorn veranderde.....	96

Bij de voorplaat:

Het logegebouw van de Vrijmetselaars aan de Binnenluiendijk 2 te Hoorn, ook bekend als het gebouw waarin een Kamer van de West-Indische Compagnie was gehuisvest. Oorspronkelijk stonden op deze plaats drie panden die dienst deden als pakhuizen. In 1784 werd er een enkele gevel voor twee van deze huizen gezet en ontstond het beeld van het gebouw zoals we dat nu nog kennen.

Foto's en illustraties:

Jan Plukkel, A.G.F. van Weel, Westfries Museum, Frans Zack.

Volgend nummer en inleverdatum kopij:

Het volgende nummer (26e jaargang nr. 3) zal omstreeks 15 september 2004 verschijnen. U wordt verzocht eventuele kopij voor dit nummer uiterlijk 1 augustus 2004 in te leveren bij het redactie-adres: F. Uiterwijk, Grote Oost 98-100 1621 BZ Hoorn.

Westfries Museum:

Rode Steen 1, Hoorn (tel. 0229-280022). Geopend: het gehele jaar, maandag t/m vrijdag van 11.00 - 17.00 uur, zaterdag en zondag van 14.00-17.00 uur.
Bureau: Achterom 2-4, 1621 KV Hoorn.

Westfries Archief:

Het streekarchief is gevestigd in het Stadhuis van Hoorn, Nieuwe Steen 1 tel. 0229 - 252200. Postadres: Westfries Archief, Postbus 603, 1620 AR HOORN. e-mailadres: awg@hoorn.nl
De studiezaal is geopend van maandag t/m vrijdag van 9.00-17.00 uur.
Ná 16.30 uur kunnen geen stukken meer worden aangevraagd.
Avondopenstelling elke tweede en vierde donderdag van de maand van 19.00-21.45 uur. Na 20.00 uur zal de toegang naar de studiezaal worden afgesloten. Uiteraard is het voor bezoekers wel mogelijk op het gewenste tijdstip te vertrekken.

Museum van de Twintigste eeuw / Maquette Hoorn anno 1650.

(Eigendom van Vereniging Oud Hoorn):
Bierkade 4 en 4a, Hoorn. Geopend: dinsdag t/m zondag van 10.00-17.00 uur.

Binnenluiendijk 2 en haar gebruikers

John Lamers

Het pand Binnenluiendijk 2 te Hoorn is bekend als het gebouw waarin een Kamer van de West-Indische Compagnie was gehuisvest. Deze Compagnie werd in 1621 opgericht en heeft vanaf de datum van oprichting tot haar einde in 1791 een Kamer in Hoorn gehad.

De Binnenluiendijk wordt in 1576 aangelegd bij het graven van een nieuwe oostelijker gelegen haven, de Karperkuil; deze dijk loopt van het meest oostelijke punt van het Baadland tot het ABC. Voor de straatnaam Binnenluiendijk bestaan een tweetal verklaringen. Volgens de geschiedschrijver Velius werd deze dijk zo genoemd omdat het werken eraan “seer luy of langzaam voortging”. Er waren vertragingen bij de aanleg, veroorzaakt door de dijkwerkers en door storm en slecht weer. Ook werd de dijk wel kanondijk genoemd naar de in deze omgeving opgeslagen kanons-lopen in het nabijgelegen arsenaal dat diende als opslagplaats voor oorlogsgereedschap.

De Binnenluiendijk maakte deel uit van het tweede bolwerk. De eerste vestingwerken dateren van vóór 1500. Het tweede bolwerk werd rond 1576 aan de oostkant als een schil om het oude aangelegd voor de zich gestaag uitbreidende stad. De Binnenluiendijk was nodig om een nieuwe haven te creëren, de Karperkuil. De zich uitbreidende activiteiten van de *Vereenigde Oostindische Compagnie* maakte de aanleg van deze haven noodzakelijk. In 1608 werd besloten tot de aanleg van nog een nieuwe dijk, die vanaf de oostkant van de stad met een hoek richting Hoofdtoren zou lopen. Daarmee verhuisden de kanonnen van het ABC naar de Nieuwe Wal en lag de Binnenluiendijk niet meer direct aan zee. 7)

Op 17 juni 1629 kocht de *West-Indische Compagnie* (verder te noemen de WIC) een drietal naast elkaar gelegen huizen aan de Binnenluiendijk welke in eerste instantie moesten dienen als pakhuis. Later werd ook het kantoor van de WIC in deze huizen gevestigd. Voordien vergaderden de bewindhebbers van de WIC in de oude Oosterpoort. Hierover leest men in de Resolutiën van Burgemeesteren en Vroedschappen der stad Hoorn van 13 december 1622: “*De Kamer op de Oude Oosterpoort voor Bewindhebbers van de West Indische Compie geschikt, en de selve daarmede geaccommodeert*”. Volgens Velius hebben de bewindhebbers ook nog vergaderd in het vroegere Armenweeshuis aan de Ramen 1-3.

In 1784 wordt één enkele gevel voor twee huizen gezet en krijgt het gebouw zijn huidige vorm. De beschrijving van dit Rijksmonument luidt:

Kamer van de WIC, thans (sedert 1862) Logegebouw. Strakke bakstenen gevel met door fronton bekroond middenrisaliet, waarin de initialen GWIC (Geoctrooieerde West-Indische

Compagnie), hoeklisenen met festoenen en in Romeinse cijfers het getal 1784. De gevel opgetrokken vóór drie oudere panden waarvan balken en geprofileerde sleutelstukken in het inwendige over zijn. Boven de voordeur een prachtig snijraam. In de hal stucwerk uit 1783 evenals op een schouw. 1)

Na de opheffing van de WIC wordt het gebouw gebruikt door de *Vaderlandsche Maatschappij voor rederij en Koophandel tot Liefdadigheid in het Algemeen*. Hierna te noemen de *Vaderlandsche Maatschappij*.

De Vaderlandse Maatschappij

Bovengenoemde maatschappij wordt opgericht op 27 februari 1777 door een remonstrantse dominee, C. Ris, die tevens het beroep van koopman uitoefent. De aanleiding tot deze oprichting is de zeer slechte economische situatie waarin de stad Hoorn verkeert. De gehele Republiek lijdt aan een economische malaise. In onze regio heerst veepest, vinden overstromingen plaats en wordt paalworm ontdekt in de zeekering. De handel en daardoor ook de zeevaart verplaatst zich naar Amsterdam. De armenkassen van de kerken kunnen de toeloop van hen die ondersteuning vragen niet meer aan. Na het houden van een oprichtingsvergadering worden er 1331 aandelen ad f 100.- (nominaal) uitgegeven. Prins Willem V van Oranje neemt 110 aandelen af en is gelijk de grootste deelnemer. De overige deelnemers zijn in het algemeen van patriottische huize. Welke activiteiten oefent de *Vaderlandsche Maatschappij* uit? Zij rust een walvisvaarder uit en richt in het pand Binnenluiendijk 2 een werkhuis in, nu zouden we het een fabriek noemen, en opent ook een armenschool. Tot de bedrijfsonderdelen van de fabriek behoort een spinnerij, weverij, hekelwinkel, wolkamerij, blauwververij, kousenfabriek maar vooral de konst-, schil-

Hier een beeld van de schitterende vergaderzaal op de eerste etage

der- en behangselfabriek. De meeste activiteiten vinden plaats in leegstaande bebouwing langs de Binnenluiendijk. De weverij van het grauwe zeil- of Karldoek wordt de grootste van het land. De behangselfabriek krijgt echter veel grotere bekendheid. In vele landhuizen en woningen van regenten en voornamelijk patriotten zijn de wanden bekleed met landschappen en schilderwerken. De opdrachtgevers kunnen hun wensen op het gebied van kleur en of patroon kenbaar maken en op bestelling wordt het behang geleverd. In het *Westfries Museum* zijn diverse vertrekken ingericht met landschapsbehang afkomstig van de *Vaderlandsche Maatschappij*. Het kantongerecht op het Grote Oost heeft eveneens een stijkkamer met behang waarop landschapsmotieven voorkomen. Bij het bestuderen van de archieven blijkt dat er voortdurend sprake is van geldgebrek. De walvisrederij stopt al na enkele jaren omdat het verlies is opgelopen tot f 27.300,-. De opkomst van de productie van goedkoop papierbehang is er de oorzaak van dat de behangselfabriek in 1826 stopt met haar werkzaamheden. In 1840 wordt de armenschool

opgeheven en krijgt meester Zwaan zijn ontslag. In 1845 stopt de productie van vloerkleden en in 1858 is het gedaan met de grauw- en zeildoekfabricage. In tegenstelling tot diverse economische projecten die door patriotten worden opgezet was de *Vaderlandsche Maatschappij* als instituut op zich een langer leven beschoren.

In de notulenboeken wordt diverse malen gesproken over zogenaamde spijsbedeling. Weduwen en verlaten vrouwen kunnen een centje verdienen door thuis te spinnen op door de *Vaderlandsche Maatschappij* ter beschikking gestelde spinnewielen. In diezelfde notulen komt een passage voor waarin vermeld wordt dat een van haar bestuursleden, Jonkheer J. A. van Bredehoff de Vicq, destijds burgemeester van Zwaag, f 2000,- (in die tijd een enorm bedrag) schenkt aan de *Vaderlandsche Maatschappij*. Deze Jhr. de Vicq is één der oprichters van de vrijmetselaarsloge West-Friesland, maar daarover later. Tot op heden bestaat de *Vaderlandsche Maatschappij* nog steeds. Haar nalatenschap is in een stichting ondergebracht en met de rente van de

belegde gelden worden sociale en culturele doelen in Hoorn gesteund.²⁾

In de 19e eeuw is het gebouw van 1850 tot 1862 in gebruik als ziekenhuis. Het toenmalige ziekenhuis, het Sint Jans Gasthuis aan het Kerkplein is dermate verval- len dat verpleging in dat gebouw niet langer verant- woord is.⁵⁾ Doordat in 1862 gestart wordt met het ver- bouwen van enige lokalen van het zee kantoor en de Bank van Lening in de Wisselstraat tot stadsziekenhuis, is het pand aan de Binnenluiendijk 2 niet langer nodig als inrichting voor verpleging van zieken. De gemeen- te Hoorn houdt uiteindelijk in 1872 een openbare ver- koping waarbij het pand aangekocht wordt door de vrijmetselaarsloge *West-Friesland*.

De vrijmetselarij

Bij het ontstaan van de vrijmetselarij in Hoorn wil ik even stilstaan. In oude vrijmetselaars-almanakken wordt vermeld dat er al in 1778 sprake is van een vrij- metselaarsloge in Hoorn, genaamd *l'Esprit de Corps*. Het is een zogenaamde militaire loge. De oprichters en bestuursleden zijn militairen van het garnizoen dat in

De vergaderzaal op de begane grond heeft een metamorfose onder- gaan en werd ingericht volgens de stijl van het laatste kwart van de 19e eeuw

Hoorn gelegerd is in de kazerne aan de Veemarkt, nu Fiat-garage Leeuw. Van deze loge is verder weinig bekend. Zij wordt in 1780 opgeheven. Vermoedelijk omdat het regiment waarvan haar leden deel uitma- ken, wordt overgeplaatst. Inmiddels zijn veel vrijmetse- laren uit Hoorn en omgeving lid van loge *de Noordstar* in Alkmaar of loge *Willem Frederik Karel* te Den Helder. De afstand is er de oorzaak van dat de logebijeenkom- sten in Alkmaar en Den Helder matig worden bezocht. De Westfriese leden besluiten een eigen loge op te richten in Hoorn. Dat geschiedt in 1858. Op 20 octo- ber van dat jaar wordt in de schutterszaal van de oude Stadsdoelen (later hotel *De Doelen*) de loge *West- Friesland* geïnstalleerd. Mr. Jacob van Lennep, onze bekende auteur, verricht deze installatie namens de Grootmeester Willem Frederik Karel, Prins der Nederlanden.³⁾ De titel Grootmeester is die van voor- zitter van de Orde der Vrijmetselaren in Nederland. Onder haar jurisdictie vallen thans loges in de Nederlandse Antillen, Suriname, Zimbabwe en één loge in Johannesburg (Zuid-Afrika). Nog steeds is in het gebouw de constitutiebrief van loge *West-Friesland* aanwezig met daarop de handtekening van Prins Willem Frederik Karel. Een constitutiebrief, je zou ook kunnen zeggen charter, bevestigt dat een loge op wet- tige wijze tot stand is gekomen en voldoet aan de ver- plichtingen gesteld door de Orde der Vrijmetselaren. Haar oprichters in 1858 zijn onder andere J.H. Gilquin (voorzitter), F. Sieuwertz, J.A. van Bredehoff de Vicq, A.B. Mentz, J. Beemster, H. Zijp en K. Brink (allen meester-vrijmetselaar en door de medeleden J. van Haerselte, P.H. Belt, G. Oostmeijer, G.C. van Balen Blanken (oprichter van het Historisch Genootschap West-Friesland), P. van Soelen en C. Mink.³⁾ De bij- eenkomsten vinden plaats in logement *de Doelen*. De datum van de bijeenkomsten is iedere dinsdag volgend op de nieuwe maan. *De Doelen* is echter een verre van ideale vergaderplaats. Daarom wordt in 1863 het pand Grote Noord 59 te Hoorn (nu winkel van supermarkt Deen) aangekocht.

De transportacte wordt op 29 mei 1863 gepasseerd bij notaris Gerrit Boldingh te Hoorn. De handgeschreven acte heeft een ingestempeld zegel van 50 cent en vangt aan met de aanhef 'In naam des Konings'. Alle bladzij- den zijn aan beide zijden beschreven en genummerd. De verkoper is Christiaan August Carstens, onderwij- zer der jeugd te Hoorn. De loge *West-Friesland* wordt vertegenwoordigd door haar voorzitter, jonkheer Joan Adriaan van Bredehoff de Vicq, burgemeester van Zwaag en haar secretaris, Albertus Regnerus Sloos, lid der provinciale staten van Noord Holland en notaris te Winkel. De koopprijs bedraagt f 2.687,50 waarvan direct f 1.287,50 betaald wordt. De rest wordt van de

Het timpaan met het monogram GWIC en de andere ornamenten zijn gerestaureerd

verkoper geleend tegen een rente van 5% en moet in 7 jaar terugbetaald worden. De Hoornsche Courant vermeldt: “dat op 24 november het gebouw en de nieuwe vergaderzaal der vrijmetselaren te dezer stede plechtig zijn ingewijd”. Algehele aflossing van het hypotheekbedrag geschiedt reeds in februari 1865. Vermeldenswaardig is dat het salaris van notaris Boldingh in 1863 tweeëntwintig gulden en vierenvijftig halve cent bedraagt.⁴⁾

Het pand Binnenluiendijk 2

Zoals eerder vermeld koopt de loge *West-Friesland* op 16 mei 1872 op een openbare veiling het pand van de voormalige *West-Indische Compagnie* aan de ‘Binnenluyen-Dijk’, wijk 1 nummer 129 te Hoorn. Het pand wordt overgeschreven op 30 mei 1872 ten kantore van notaris C. Hulst te Hoorn. Een bouwcommissie onder leiding van W. Persijn met als leden J. Groot (wethouder van Hoorn) en Jb Zylemaker richt het pand in als vergaderruimte. Om de daarvoor benodigde gelden in te zamelen, wordt een renteloze lening uitgeschreven waarop ruimhartig ingetekend wordt. Het voor die tijd forse bedrag van twaalfhonderd gulden wordt onder de leden opgehaald. Een oorkonde die in het gebouw hangt, verhaalt nog van dit feit. Een fraaiere oorkonde (proces-verbaal geheten) maakt melding van de plechtige inwijding op 11 maart 1873. Om precies te zijn

wordt gesproken van een plechtige inwijding van een vergaderruimte op de 11e dag van de 1e maand in 5873. Het maçonnieke nieuwjaar begint op 1 maart en dus is maart de eerste maand van het jaar en de maçonnieke jaartelling begint 4000 jaar voor Christus. Deze oorkonde hangt volop te pronken in de beneden vergaderzaal van het gebouw. De Loge telt op dat moment 20 leden en komt vanaf die datum elke dinsdag bijeen. In 1895 wordt het *West-Friesland* pand intern weer voor een klein gedeelte verbouwd. Om deze verbouwing te kunnen bekostigen wordt f 1300.- geleend van het Protestantsch Weeshuis te Hoorn tegen een rente van 4% per jaar, bij nabetaling te voldoen. De acte wordt gepasseerd op 1 juni 1895 ten kantore van notaris H.W.J. Sannes te Hoorn. De Loge *West-Friesland* wordt vertegenwoordigd door haar thesaurier (penningmeester) Pieter van den Brul, de in Hoorn bekende manufacturier die later zijn winkel heeft op de hoek Nieuwsteeg-Grote Noord. Voor het Protestantsche Weeshuis tekenen in hun hoedanigheid van regenten: Annéus Harmens, kaashandelaar, die mondeling lasthebber is van Gerardus Henricus Bast, griffier bij het kantongerecht, alsmede Johannes Willem van Buren Lensink, landmeter eerste klas bij het kadaster, Hendrik Boldingh Gerritszn, gemeenteontvanger en Arianus Leonardus Veenbos, arts.

In 1908 worden de twee topgevels van het pand afgebroken en wordt de bekapping afgewolfd.¹⁾ In 1928 verzoekt Rijkswaterstaat aan het Logebestuur om een schuur te mogen bouwen op het terrein van de loge. Dit is het zogenaamde tuinhuis, dat er nog steeds staat.

De Tweede Wereldoorlog

Dan breekt de Tweede Wereldoorlog uit. In de twintigste eeuw vormen de liberale opvattingen van de vrijmetselarij vaak het doelwit van totalitaire regimes. Vooral Hitler beschouwt deze organisatie als een ‘willig werktuig’ voor Joodse belangen. Ook Nederland wordt door de Duitsers bezet. Eén van de eerste organisaties die verboden wordt is de vrijmetselarij. Dit gebeurt in mei 1940. In september 1940 worden vrijmetselaarsloges, tesamen met de Rotary-club, Odd Fellows en het Rozenkruisers Genootschap, officieel opgeheven. De voorzitter van de Nederlandse Orde van Vrijmetselaren, Harmannus van Tongeren, generaal van het Koninklijk Nederlands Indisch Leger (KNIL), belandt in het verzet, wordt gevangen genomen en sterft in het concentratiekamp *Sachsenhausen*. Alle bezittingen van de vrijmetselaren worden in beslag genomen. Gebouwen die eigendom zijn van de loges worden in opdracht van Seyss-Inquart verkocht. Daartoe stelt hij de Haagse advocaat Joan Muller aan

om de liquidatie van de bezittingen van de vrijmetselarij te regelen. In totaal levert dit acht miljoen gulden op. Een en ander staat in flagrante tegenstelling tot het Landoorlogsreglement dat immers het in beslag nemen van bezittingen van personen en organisaties in bezet gebied verbiedt. Het roven gaat zelfs zo ver dat indien er leden zijn met contributie-achterstand, deze achterstand eerst dient te worden geïnd om daarna ook te worden ingepikt. Kort voor zijn arrestatie ziet van Tongeren nog kans om zeshonderdduizend gulden uit het bezit van de vrijmetselarij over te dragen aan de redactie van het illegale blad *Vrij Nederland*.

Het Logegebouw bezet

Ook in Hoorn slaat voor de loge *West-Friesland* het noodlot toe. De Duitsers vorderen het logegebouw en nemen alle bezittingen in beslag. Alle bezittingen? Nee, een lid van de loge, politiecommissaris Pauw, waarschuwt tijdig het bestuur en kostbare bezittingen, onder andere het tableau, worden waterdicht verpakt en in een waterput aan de achterzijde van het pand verstoppt. Daar zullen deze spullen de gehele oorlog blijven. Vooral het overleven van de Tweede Wereldoorlog door het kostbare tableau is vermeldenswaardig. Dit tableau is gemaakt van wasdoek. Vermoedelijk is het geschonken door Jonkheer J.A. van Bredehoff de Vicq, burgemeester van Zwaag, lid van de Loge *West-Friesland* en tevens bestuurslid van *de Vaderlandsche Maatschappij*. Het is in hoge mate waarschijnlijk dat het vervaardigd is in de fabriek van *de Vaderlandsche Maatschappij*. Dit tableau van wasdoek is, voor zover bekend, het enige in de wereld dat van dit materiaal gemaakt is.²⁾ Het draagt nog steeds de sporen van het langdurige verblijf in de waterput en moet nodig gerestaureerd worden. Gelden hiervoor ontbreken op dit moment. Na restauratie zal dit doek weer een plaatsje krijgen aan de wand van de benedenvergaderzaal.

De kostbare bijbel duikt onder op Binnenluidendijk 3, in het huis van John de Visser. De administratie en de ledenlijst worden met gevaar voor eigen leven verborgen ten huize van de toenmalige secretaris Dirk Tuinstra, hoofd van een lagere school te Hoorn en komen zo niet in handen van de bezetter. Het pand wordt op last van Seys-Inquart verkocht aan de gemeente Hoorn. Op 9 juli 1941 vindt overdracht plaats op het kantoor van notaris Schouw te Den Haag. Candidaat-notaris C. A. A. M. H. Verheggen ontvangt aan zijn tafel Doctor Joan Muller, advocaat en procureur, in zijn hoedanigheid van Generaal-Liquidateur van de vermogens van vrijmetselaarsloges en onder- en nevenorganisaties ter eene zijde en Hendrik Jan Room, gemeentesecretaris, ter andere zijde. Muller ontvangt van de gemeente Hoorn f 2.500.-.

Ondanks het feit dat de Loge *West-Friesland* nu een verboden organisatie is, komen de leden in het geheim bijeen in het *Avondlicht* te Zwaag. Dat is mogelijk, omdat directeur Pieter Vrije ook logelid is.

Na de oorlog

Na afloop van de oorlog valt het logegebouw aanvankelijk onder de supervisie van het Militair Gezag. Dit is aanleiding tot een verschil van mening tussen het logebestuur en de gemeente Hoorn. De loge denkt dat ze, omdat de oorlog is afgelopen en de normale situatie weer hersteld is, het gebouw weer in gebruik mag nemen. Ze doet dit ook. Kennelijk beschikt zij nog steeds over de sleutels van het gebouw. De Gemeente beschouwt het pand als haar eigendom. Immers zij heeft het gekocht. Een en ander geeft aanleiding tot wrevel bij het gemeentebestuur. Tijdens een ontmoeting ten stadhuisse, in het kantoor van burgemeester Leemhorst wordt de vertegenwoordiging van de loge *West-Friesland* bestaande uit de heren Meijer, bankdirecteur, en Piet Winkel, advocaat, te kennen gegeven dat zij onrechtmatig gebruik maakt van het gebouw. De logevertegenwoordiging brengt hier tegenin dat op last van het Militair Gezag gebruik wordt toegestaan.

Eén van de schilderijen in originele 19e eeuwse lijst op zolder gevonden, siert weer de muur van de benedenzaal

Deze fraaie oorkonde (proces-verbaal geheten) dateert van 11 maart 1873 en hangt in de vergaderzaal op de benedenverdieping

Tijdens dit gesprek vliegen de nodige stekeligheden heen en weer. De Gemeente Hoorn betwist onder andere de rechtspersoonlijkheid van de loge. De heren De Vrije en Winkel betogen dat de loge *West-Friesland* haar rechtspersoonlijkheid met terugwerkende kracht op 3 september 1940 heeft herkregeen ingevolge het besluit van het Nederlandsch Beheersinstituut te Den Haag van 25 maart 1946 op grond van de bepalingen van het Koninklijk Besluit E 100 (herstel rechtsverkeer). Het gesprek komt weer in een rustig vaarwater en de heren Meijer en Winkel prijzen zelfs de gemeente Hoorn voor het onderhouden van het gebouw tijdens de oorlog. Beide partijen komen overeen het pand weer in eigendom over te dragen aan de Loge *West-Friesland*. Overdracht vindt plaats op 2 december 1946 ten kantore van notaris J. Kerkhoven. De gemeente Hoorn wordt vertegenwoordigd door Mr. Hendrik Carel Leemhorst, burgemeester, en Bernardus van Zeben, gemeenteontvanger van Hoorn. De koopprijs bedraagt f 3.178,12. De Loge is niet in staat om deze koopsom op te hoesten en sluit op 2 december 1946 een lening af van f 3.000.- met een duur van vijf jaar bij mejuffrouw Maria Jozefina Reek, zonder beroep, wonende te Hoorn. De rente bedraagt 4%. Voor de loge

West-Friesland tekenen Jacobus Paauw, accountant, Dirk Tuinstra, hoofd ener Openbare school en Pieter Vrije, directeur van een tehuis voor Ouden van Dagen, huize *Avondlicht* te Zwaag.

De vele restauraties

Langzamerhand wordt de financiële positie van de Loge beter en kan het benodigde onderhoud worden bekostigd. In 1972 worden het dak en de goten geres-taureerd en wordt centrale verwarming aangelegd. In 1980 vindt een grote inwendige restauratie plaats onder leiding van architect Jan Lub te Enkhuizen. Onder andere de bovenvergaderzaal wordt grondig opgeknapt en de toegang tot deze ruimte, middels een steile trap, wordt veranderd. De gemeente Hoorn subsidieert deze restauratie met een bedrag ad f 5.297,30.

Inmiddels groeit het ledental. Loge *West-Friesland* telt ruim 80 leden. Dit resulteert op 28 september 1985 in de oprichting van een tweede loge in Hoorn, *De Eenhoorn* genaamd. Zij houdt evenals loge *West-Friesland* haar bijeenkomsten in het pand Binnenluiendijk 2 te Hoorn. Beide loges besluiten het beheer van het gebouw in handen te leggen van een stichting die de naam *Broeder J. H. H. Nootstichting* draagt. Wie was deze Noot?

Johan Hendrik Marie Noot wordt geboren op 3 december 1900 te Bergen. Hij is notaris in standplaats Benningbroek. Sedert 18 juni 1946 is hij lid van de Loge *West-Friesland*. Op 5 november 1967 overlijdt hij. Bij testament wordt bepaald dat de Loge *West-Friesland* een fors bedrag erft. Dit bedrag wordt grotendeels aangewend voor de restauratie van 1972 en 1980. Uit dankbaarheid en ter herinnering aan dit lid wordt besloten zijn naam te verbinden aan de stichting die voortaan het beheer voor haar rekening zal nemen.

Het aantal gebruikers is inmiddels uitgebreid met de vrouwelijke afdeling van de Odd Fellows, *de Riv'ka Rebekkah*. Ook een gemengde vrijmetselaarsloge, *Marie Desraimes*, alsmede een afgeleide hiervan, loge *Latomia*, maakt gebruik van het gebouw.

Inmiddels wordt medio de eeuwwisseling duidelijk dat het gebouw wederom aan een fikse opknopbeurt toe is. Alvorens daartoe te besluiten, gaan er eerst nog stemmen op het gebouw te verkopen en elders in Hoorn nieuwbouw te plegen. Het sentiment wint echter en beide loges besluiten in het gebouw te blijven. Een bouwcommissie onder leiding van schrijver dezes wordt in het leven geroepen. Architect Hans Witte uit Broek in Waterland, in Hoorn al diverse malen betrokken bij kerkrestauraties, maakt bestek en begroting en hiermede wordt de gemeente Hoorn benaderd voor het beschikbaar stellen van een restauratiesubsidie. Omdat de gemeente hierin niet kan voorzien, wordt

een laagrentende lening aangetrokken bij het Nationaal Restauratiefonds te Hoevelaken waarvoor de gemeenteraad garant staat voor wat betreft betaling van rente en aflossing.

Eerst nadat het pand in de steigers staat, blijkt hoe slecht het is gesteld met sommige onderdelen. Zo ziet bijvoorbeeld zo op het oog het timpaan aan de voorzijde er goed uit. Inspectie van dichtbij leert dat het monogram van de *West-Indische Compagnie* totaal verrot is. Op de steiger staande zie ik ook dat er in bedoeld monogram een G is opgenomen. Navraag bij Arie Boezaard van het bureau monumentenzorg van de gemeente Hoorn, leert mij dat de letters GWIC van het monogram betekenen: *Geotrooïeerde West-Indische Compagnie*. Destijds heeft de VOC toestemming moeten geven aan de WIC om haar bezigheden te mogen uitvoeren. Met groot vakmanschap heeft Ben Hage-naars van bouwbedrijf Hoorn '80 een nieuw monogram vervaardigd. Het zink aan de voor- en achterzijde is aan vernieuwing toe en door koper vervangen. Iets duurder dat wel, maar de levensduur is driemaal zo groot. Ook wordt de voorgevel plaatselijk ingeboet en van nieuw voegwerk voorzien. Om het inregelen tegen te gaan, worden schoorsteenkapen geplaatst en op één daarvan wordt een windvaan gezet, voorzien van symbolen der vrijmetselarij, namelijk passer en winkelhaak. Max Polman wordt als schilder ingeschakeld met onder andere de opdracht om kleuronderzoek te doen op timpaan, snijraam en wapenschilden. Het timpaan krijgt de oorspronkelijke kleuren weer terug. Zwart met versiering van bladgoud. De acanthusbladen krijgen een groene kleur. Het snijraam is tijdens de opknapbeurt in 1946 geheel wit geschilderd. Op dat moment ontbraken kennelijk de financiële middelen om alle kleuren van verf te voorzien. Na voorzichtig krabben door Leonieke Polman, ook al zo'n vakvrouw, komen de prachtige, oorspronkelijke kleuren weer te voorschijn. Ook die worden weer teruggebracht. De wapenschilden zijn op een bijzondere wijze in oude glorie hersteld. Architect Witte heeft hier, voor de blauwe kleur, gemalen glas voorgeschreven. Een methode die in de 19e eeuw gebruikelijk was en nu weer te bewonderen is. De maçonnieke afkorting (Loge = L[West = W[Friesland = F[is met drie dikke punten (het lijken bollen) in 19e eeuwse stijl teruggebracht. Zowel aan de voorzijde als aan de achterzijde worden ramen vernieuwd en door Polman van oud glas voorzien. Aan de achterzijde van het pand worden diverse scheuren in het stucwerk hersteld en zoals gezegd de goten vernieuwd. Ook komt er aan de tuinkant een totaal nieuwe poort die helaas door de uitwerpselen van de hier aanwezige reigers dermate is bevuild dat de nieuw aangebrachte verflaag nu al dreigt te worden

aangetast. Inwendig heeft vooral de benedenvergaderzaal een metamorfose ondergaan. Deze kamer is ingericht volgens de stijl van het laatste kwart van de 19e eeuw. Een parketvloer van eiken wordt aangebracht. Op de zolder van het gebouw worden een aantal schilderijen in originele 19e eeuwse lijst aangetroffen. Ze krijgen een plaatsje in deze zaal. De aanwezige schouw krijgt een spiegel met een lijst van imitatie wortelnoten-hout.

De luiken aan de binnenzijde van de beneden vergaderzaal aan de kant van de Binnenluiendijk worden weer gangbaar gemaakt en krijgen zodoende hun oude functie weer terug. Het was vroeger niet gebruikelijk om door middel van gordijnen inkijk vanaf de straat voor anderen onmogelijk te maken. Hiervoor gebruikte men luiken die men uit een soort koof kon trekken wanneer men ze wilde gebruiken. 's Morgens werden ze dan weer opgevouwen en teruggeplaatst in de koof. De hal wordt met behulp van een financiële injectie van de Kerkmeijer-de Regtstichting ontdaan van zijn scheuren. Waar nodig wordt een soort bewapening aangebracht en het geheel wordt opnieuw van stucwerk voorzien. Verder wordt van binnen alles geschilderd wat hiervoor in aanmerking komt. Het meubilair wordt grotendeels vervangen.

In de drie kelders onder de voorzijde van het gebouw is, door geldgebrek, niet veel gebeurd. Eigenlijk is vervanging van een aantal zeer dikke draagbalken noodzakelijk. Dit kost meer dan € 100.000,-. Deze hoge kosten zijn er de oorzaak van dat hiervan is afgezien en zodoende blijven de stempels die in de jaren '90 van de vorige eeuw zijn aangebracht om het doorzakken van de begane grondvloer tegen te gaan, gewoon staan. Wel wordt op een andere plaats nog een stempel aange-

Stucwerk in de hal. Onder Lod. XVI-ornamenten zeilt een getuigd schip met bezijden reisattributen

bracht omdat er een nieuwe verzakking is opgetreden. Interessant is de ontdekking van een tekst op een van de dragende muren van deze kelder. De tekst is onleesbaar maar het jaartal 1748 is duidelijk te zien. Jan Piet van der Knaap stelt vast dat bedoelde tekst letters bevat die in de 18e eeuw gebruikelijk waren. Waarom op deze plaats aantekeningen gemaakt? Was het misschien een keldermeester die op de muur noteerde welke voorraden van de WIC hier werden opgeslagen? Het is een raadsel, dat ik graag nog eens zou willen oplossen.

Heropening

Op 22 maart j.l. wordt het pand officieel heropend door burgemeester G.O. van Veldhuizen. Hij doet dat door met hamer en beitel op een ruwe steen te hak-

ken, waardoor het snijraam boven de voordeur wordt onthuld. Van de open dag op 23 maart maken velen gebruik om de uitgevoerde restauratie met eigen ogen te aanschouwen. Ruim 600 bezoekers worden geteld. Het logegebouw staat er nu weer prachtig bij en maakt een zeer fraai onderdeel uit van het monumentenbezit dat de stad Hoorn telt.

- 1 Hoorn, huizen, straten, mensen
- 2 Frans de Winter, Bulletin Broeder J.H.M. Nootstichting
- 3 Sjoerd Leiker, Maçonniek tijdschrift
- 4 Gemeentearchief Hoorn
- 5 H. J. Room, Kroniek van Hoorn
- 6 J.C. Kerkmeijer, Bulletin Oudheidkundige Bond
- 7 Dagblad voor West-Friesland

Op zoek naar jeugdig gidsentalent

Frans Zack

Een van de grote succesnummers van onze vereniging zijn de inmiddels overbekende zomeravondwandelingen. Om de deelnemers aan deze wandelingen van de nodige informatie over straten en bouwwerken te kunnen voorzien, kan de vereniging beschikken over een team van ruim twintig gidsen. Stuk voor stuk mensen met hart voor de vereniging en voor hun stad: Hoorn.

Helaas heeft het gidsen-gilde de afgelopen periode afscheid moeten nemen van een aantal gidsen waar bijvoorbeeld de leeftijd een rol ging spelen.

“Mede hierdoor kunnen wij wel weer wat nieuw gidsen-talent gebruiken. Onze gedachten gaan daarbij vooral uit naar wat jongere mensen zodat de continuïteit voor de toekomst gewaarborgd is. Ons huidige team van gidsen bestaat nu voor het overgrote deel uit mensen in de pensioengerechtigde leeftijd. Er zijn beslist jongeren te vinden met de nodige geschiedkundige interesse die het nodige over onze fraaie stad aan anderen willen vertellen en die het talent in huis hebben om dit te brengen. Voor het ‘weten’, dus het verstrekken van de nodige achtergrond-informatie, wordt zorggedragen. Wij doen dit in de vorm van een gedegen opleiding,” aldus Ben van Tartwijk.

Wie dus interesse heeft om toe te treden tot het gidsenteam kan zich melden bij Ben van Tartwijk. Zijn e-mail adres is tartwijk.bv@hccnet.nl. Aanmelden bij het verenigingsgebouw, het Oost-Indisch Pakhuis, Onder de Boompjes 22 te Hoorn kan natuurlijk ook. Nieuwe gidsen worden goed geïnstrueerd en krijgen alle informatie die nodig is om op vakkundige wijze tekst en uitleg te geven aan de wandelaars. Probeer het eens en loop om te beginnen een keer mee met een zomeravondwandeling en wie weet?

Loopt u zelf eens een keer mee met een zomeravond-wandeling en misschien wordt uw interesse gewekt om ook gids van Oud Hoorn te worden

Van de bestuurstafel

A.G.F. van Weel, voorzitter

Oud Hoorn - De Toekomst

Tijdens de voorjaarsledenvergadering heeft het bestuur zijn plannen ontvouwd voor de toekomst van de vereniging. Het verslag van die vergadering wordt gepubliceerd in het kwartaalblad van september. Daarom op deze plaats een korte samenvatting van de ideeën. Die komen in het kort neer op de volgende drie actiepunten:

- de huidige activiteiten goed blijven beheren en behartigen
- de komende jaren meer nadruk op de visualisering van Hoorns historie in het stadsbeeld
- de uitbreiding van het Oost-Indisch Pakhuis op de begane grond doorzetten.

Wanneer we spreken over het goed blijven beheren van de huidige activiteiten dan hebben we het onder andere over: het kwartaalblad, de publicaties, de website, de stadswandelingen, de lezingen, het binnenstadsarchief, het verenigingsgebouw (het Oost-Indisch Pakhuis), de excursies, de cursussen, het documentatiecentrum, het monumentenbezit, de onderscheidingen en het erelidmaatschap. Het zal in het huidige tijdsgezicht al een hele toer worden om de genoemde activiteiten kwalitatief iedere keer weer verantwoord te organiseren. Oud Hoorn is dat aan zijn stand verplicht en kan gelukkig bogen op een hele schare enthousiaste vrijwilligers. Desondanks blijkt het steeds moeilijker om actieve en gemotiveerde nieuwe vrijwilligers aan te trekken. Vooral jonge mensen laten het nogal eens afweten. Ook het bestuur realiseert zich dat zij vaak op andere terreinen drukke bezigheden hebben en weinig tijd vrij

kunnen maken voor vrijwilligerswerk. Daar wringt de schoen. Tijdens de vergadering werd terecht opgemerkt dat niet alle (nieuwe) activiteiten bij de bestaande vrijwilligers kunnen worden ondergebracht. Doorstroming en vernieuwing is nodig. Een goed vrijwilligersbeleid is daarvoor een essentiële voorwaarde. Niets voor niets heeft het bestuur in de persoon van Coen Droog de portefeuille 'vrijwilligers' in zijn takenpakket opgenomen. Al beseft het terdege dat het vraagstuk daarmee niet onmiddellijk is opgelost.

Het bestuur wil graag, samen met andere organisaties, meer merktekens in het stadsbeeld (laten) aanbrengen die de herinnering aan het verleden levend houden. Die merktekens kunnen zeer uiteenlopende verschijningsvormen hebben: een tekst in een muur, een plaquette, een billboard, een gevelsteen, een standbeeld, straatnaamgeving, noem maar op. Oud Hoorn is van mening dat de historie van de stad ook op deze wijze blijvend zichtbaar moet worden gehouden, niet alleen voor dagjesmensen en toeristen maar ook voor de (nieuwe) bewoners. Elders in de wereld zijn daar fraaie voorbeelden van te vinden. Het adagium 'doe maar gewoon dan doe je gek genoeg' gaat hier volgens ons niet op. Ook Westfriezen en Horinezen mogen trots zijn op hun verleden en daar openlijk voor uitkomen.

Voor de uitvoering van dit idee zijn vaak meerdere partijen nodig. Het bestuur heeft in het verleden, maar ook in de toekomst, blijk gegeven over een netwerk te beschikken dat realisering moge-

lijk maakt. De medewerking van het Waterschap, de lokale musea, van Intermaris Woondiensten, van lokale kunstenaarsverenigingen, van de gemeente Hoorn en andere organisaties heeft al het nodige tot stand gebracht. Maar het kan frequenter en meer beeldend en innovatiever. Daarvoor willen we ons de komende jaren extra inzetten. Leden met goede ideeën zijn van harte welkom. Laat de postbus van het Oost-Indisch Pakhuis maar uitpuilen. En voor alle duidelijkheid: voorgedragen ideeën hoeven niet altijd betrekking te hebben op de roemrijke historie van de 17e eeuw, ook de jongste geschiedenis verdient vaak een blijvend aandenken.

In dit verband wil het bestuur ook de faciliteiten van de Werkgroep Beeldbeheer in het Oost-Indisch Pakhuis uitbreiden. Deze werkgroep zet zich sterk in om ons eigen beeldmateriaal te inventariseren, te rubriceren en te documenteren. Ook van dit visualiserings-aspect maken we een speerpunt! Trouwens, de uitbreiding van het Oost-Indisch Pakhuis dient mede in die ambitie gezien te worden.

'Oud Hoorn zet stap naar koop deel pakhuis' kopte het Noordhollands Dagblad op woensdag 14 april, de dag na de voorjaarsledenvergadering. 'De leden stemden er gisteravond mee in. De vereniging wil er samen met andere historische instellingen een visuele presentatie neerzetten', aldus het verslag in de krant. Om wie gaat het dan vooralsnog: de PowerPoint Presentatie in de Oosterkerk somde onder de aanhef 'Nieuwe huisvesting voor' op: het Westfries

Genootschap, de Genealogische Vereniging Koggeland, de Stichting Stadsherstel, de Stichting Maquette Hoorn Anno 1650, het Westfries Archief, de Archeologische Dienst, scholen voor basis- en voortgezet onderwijs, zusterverenigingen (Zwaag en Blokker). Toegegeven, niet met alle organisaties zijn de besprekingen in een even vergevorderd stadium maar de intenties zijn er wel. In het vorige kwartaalblad is uitvoerig stilgestaan bij de beoogde ontwikkelingen in het Oost-Indisch Pakhuis. Samen met de Stichting Stadsherstel, de nieuwe eigenaar van het grootste deel van het voormalige VOC-pakhuis aan de Pakhuisstraat, is overeenstemming bereikt over de realisering van onze wensen: een flink deel kantoorruimte op de begane grond waarbij wij de bovenwoning van Pakhuisstraat 1 hebben ingebracht. In januari hebben wij, samen met het gemeentebestuur en het Westfries Genootschap, onze ideeën uitvoerig uit de doeken gedaan tijdens een werkbezoek van de gedeputeerde voor Cultuur en

Regionale en Historische Archieven, mevrouw Rinske Kruisinga. De reactie van mevrouw Kruisinga was bemoedigend, zeker niet afwijzend.

Nu de ledenvergadering haar instemming heeft betuigd met deze door het bestuur in gang gezette nieuwe koers, kan het bestuur verder onderhandelen over de aankoop van een deel van het pakhuis. Toch zit daar een grote 'MAAR' aan vast. Hieke Stapel, gidsencoördinator, merkte tijdens de vergadering op dat de praktijk leert dat het altijd dezelfde groep vrijwilligers is die de handen uit de mouwen steekt. 'Verder professionaliseren is prachtig, maar het moet voor een vrijwilliger wel leuk blijven'.

Haar opmerking heeft het bestuur ter harte genomen. Verder in dit kwartaalblad treft u een advertentie aan die kandidaten oproept die actief betrokken willen worden bij de realisering van de uitbreiding van het Oost-Indisch Pakhuis. Het bestuur wil daarvoor graag komen tot een enthousiaste kleine werkgroep (drie à vier personen) met

creatieve ideeën, veel vrije tijd en vooral veel gedreven doorzettingsvermogen.

Een werkgroep van aanjagers, van mensen met lef en creativiteit die hun schouders willen zetten onder de realisering van een fantastische cultuurhistorische entree tot de binnenstad, komend vanuit het oosten. 'De parkeergarage uit, het Oost-Indisch Pakhuis in', zou het motto kunnen zijn.

Buurtje 1 en Buurtje 2

De leden hebben tijdens de voorjaarsledenvergadering ingestemd met het bestuursvoornemen om het pand Buurtje 1, nu dat is leeg komen te staan, te verkopen. Nog tijdens de vergadering dienden zich gegadigden aan. Het is dan ook geen wonder dat het bestuur u nu kan melden dat het pand Buurtje 1 onlangs is verkocht, en wel voor ruim honderdénenveertigduizend euro.

Tijdens diezelfde vergadering machtigden de leden het bestuur om, wanneer de gelegenheid zich voor zou doen, ook het pand Buurtje 2 te verkopen. Na onderhandelingen met de huidige bewoner is ook deze koop/verkoop tot tevredenheid afgesloten op honderdvijfendertigduizend euro.

De Publicatiestichting

Bas Baltus

Het zeskoppige bestuur van deze stichting heeft in februari 2004 daadwerkelijk afscheid genomen van bestuurslid Pierre Janssens. Daartoe werd een excursie georganiseerd naar de overgebleven gewelfschilderingen van het Laatste Oordeel in de Laurenskerk te Alkmaar.

De aanwezige bestuursleden waren zeer onder de indruk van de precisie en deskundigheid waarmee de restaurateurs Haakma Wagenaar en Van den Brink op

Gedeputeerde mevr. Rinske Kruisinga op werkbezoek in het VOC-pakhuis. Vl.n.r. Jan v.d. Heijden, Ton v. Weel, Jaap Schaper, Roger Tonnaer, mevr. R. Kruisinga en Arie Boezaard

grote hoogte hun veeleisende werk uitvoerden. Het was voor velen een openbaring dat dergelijke gewelfschilderingen (1519) ook in de Noordelijke Nederlanden werden aangetroffen.

Helaas laat het boek '30 jaar Stadsherstel' nog even op zich wachten. Het wordt een fraai boek, dat is ons beloofd, maar de tijd die ermee gemoeid is, gaat het bevattingvermogen van velen te boven. Overigens feliciteert Oud Hoorn de voorzitter van de Stichting Stadsherstel, mevrouw Rita Bax, van harte met de koninklijke onderscheiding die haar aan de vooravond van Koninginnedag is uitgereikt.

Het Künckelorgel

Sombere wolken pakken zich samen boven dit rijksmonument dat in Hoorn moet blijven. De lokale pers heeft daar veel aandacht aan besteed, toen duidelijk werd dat de Vereniging van Rechtzinnig Hervormden, voorheen kerkend in de Eikstraat, er niets voor voelde het orgel in Hoorn te laten. De 16 leden tellende vereniging houdt vast aan de overdracht van het orgel aan de Hervormde Kerk te Workum. Daar ontvangt de vereniging, als eigenaar, ruim € 48.000.- voor. Zoals bekend hebben zeer velen in onze stad, waaronder het bestuur van Oud Hoorn, zich ingespannen om het orgel voor Hoorn te behouden. Politieke steun voldoende. Overleg leidde eerder tot een adequate oplossing in de Oosterkerk: een veilig en waardig huis met de zekerheid van regelmatige bespeling tijdens de eredienst. Het bestuur van de Stichting Oosterkerk heeft brieven doen uitgaan met het verzoek om een financiële bijdrage in de verhuis- en herstelkosten. Wanneer het orgel uiteindelijk een plaats krijgt in de Oosterkerk, heeft het

Het oude bestuur van de Publicatiestichting Bas Baltus. V.l.n.r. Jan van der Heijden, Pierre Janssens, Ton van Weel, Rita Bax, Pim v.d. Waal en Arie Boezaard

bestuur van Oud Hoorn het stichtingsbestuur een bedrag toegezegd ter grootte van € 1.- per lid (zo'n € 2.200.- totaal).

Tegenstanders van verplaatsing naar buiten Hoorn – de monumentencommissie is zelfs tegen de tijdelijke opslag bij orgelbouwer Flentrop in Zaandam – zijn pools-hoogte gaan nemen in Workum. Een mooie kerk staat daar, met een prachtig, goed functionerend orgel, in 1697 gebouwd door Jan Harmens uit Berlikum (Fr). Dit orgel is in 1981 door Flentrop gerestaureerd. Het is het op één na oudste orgel in Friesland. In de kerk van Workum – die geregeld maar niet meer wekelijks wordt gebruikt voor de eredienst (sic!) – hebben zij geen plek kunnen vinden waar het Künckelorgel geplaatst zou kunnen worden. De ene zondag kerkt men in de Hervormde kerk, de andere zondag in de Gereformeerde. De Hervormde predikant heeft zojuist afscheid genomen en is beroepen in Hellendoorn. De verbaasde gastheer en gastvrouw kennen

geen plannen om de kerkzang in erediensten te laten begeleiden door een ander (tweede?) orgel dan het huidige. Het aantal kerkgebouwen dat men nu gebruikt voor erediensten wordt mogelijk op termijn met één verminderd. Het is daarom twijfelachtig of het orgel in Workum in erediensten bespeeld kan gaan worden. Zou het dan toch een ordinaire centenkwestie zijn?

Wie doorbreekt de actuele impasse? Misschien moet de rechter er wel aan te pas komen.

Oud Hoorn hoopt dat de Vereniging van Rechtzinnig Hervormden het zover niet zal laten komen.

De Monumentencommissie

De commissie heeft negatief geadviseerd over de samenvoeging van de panden Nieuwsteeg 39-41-43. Een pleidooi vanuit het college van B & W om alsnog positief te staan tegenover de samenvoeging werd serieus genomen: "De panden worden uitsluitend achter de gevel samengevoegd", zei het college. De

Schouwburg Het Park wordt waarschijnlijk in de zomer van 2004 gesloopt

commissie ging om want het karakter van de afzonderlijke gevels, inclusief de onderpuien, zou gehandhaafd blijven. Onlangs heeft de eigenaar een bouwplan ingediend waarbij de ondergevel werd vervangen door één gevelpartij. Gelukkig heeft de Welstandscommissie het ontwerp afgewezen. Constant op je hoede blijven, is ons advies.

Geschrokken is Oud Hoorn van de sloopaanvraag voor de oude schouwburg aan de Westerdijk. De commissie heeft verdeeld geadviseerd, Oud Hoorn is tegen sloop op zeer korte termijn. Wij interpreteren namelijk artikel 37 van de Monumentenwet zo dat een sloopvergunning pas mag worden afgegeven wanneer een nieuw bouwplan voor dezelfde locatie is goedgekeurd. We roepen recente aanvragen in herinnering: Oude Doelenkade 55 en Grote Noord 4. Een stijlvolle stad verdraagt niet nog meer grote open plekken die als gapende wonden zeer langdurig inbreuk maken op het stadsbeeld. We herinneren in dit verband de open plekken van de Vale Hen en omgeving (ruim 50 jaar!),

Nieuwendam (sinds 1944), Mallegomsteeg (30 jaar), hoek Gerritsland-Gravenstraat, het Jeudje (15 jaar), het Winstontheater (4 jaar), het plan Mutter aan het Kerkplein. Wanneer het college de sloopvergunning desondanks snel afgeeft, beraden wij ons op actie. Op zich verzet Oud Hoorn zich niet tegen woningbouw op die locatie.

Oud Hoorn heeft zich al eerder gekant tegen GSM-antennes op de daken, o.a. van het oude Park. In de toneeltoren van de nieuwe schouwburg zijn dure voorzieningen getroffen om daar de antennes onder te brengen. KPN weigert medewerking, want heeft al een antenne op het dak van Westerhaven (incl. bouwvergunning). Telfort wil haar antenne in de toren van de Grote Kerk achter de schalmgaten. De met lood omklede houten planken worden dan vervangen door kunststof exemplaren.

Eigenaren gemeentelijke monumenten krijgen financiële steun

Eigenaren van gemeentelijke (of

provinciale) monumenten kunnen binnen afzienbare tijd profiteren van vergelijkbare financiële voordelen als bezitters van rijksmonumenten.

Tot voor kort hadden de eigenaren van gemeentelijke monumenten bij voorgenomen restauraties niet de mogelijkheid om bij het Nationaal Restauratiefonds een lening af te sluiten tegen een lage rente. Dat maakte deze groep monumenten – een kleine 35.000 in getal – extra kwetsbaar. Het Nationaal Restauratiefonds en het Prins Bernhard Cultuurfonds maakten in 2001 het initiatief bekend om deze eigenaren met een nieuw revolverend fonds de helpende hand te bieden. De beide fondsen hebben tezamen ruim 16 miljoen euro ingelegd die naar evenredigheid van het aantal provinciale en gemeentelijke monumenten zijn verdeeld over de twaalf provincies. De provincies zijn uitgenodigd dezelfde bedragen op tafel te leggen.

De kracht van de nieuwe fondsen is dat zij voor een z.g. win-win-situatie zorgen. De nieuwe financiële middelen uit de provincie en beide eerder bovengenoemde fondsen worden ingezet voor restauraties maar komen uiteindelijk weer terug in de kas. De aflossing van de lening en de lage rente, zo'n vijf procent onder de marktrente, vloeien terug in het fonds. Daardoor kunnen telkens nieuwe restauraties worden gefinancierd. Noord-Holland beschikt inmiddels over dit nieuwe fonds.

Eigenaren van gemeentelijke en provinciale monumenten, inclusief beeldbepalende panden in beschermd stads- en dorpsgezichten, kunnen een lening aanvragen. Voorwaarde is dat de gemeente een restauratievergunning heeft

Zomaar een foto genomen in de vijftiger jaren. Het woonwagenveld aan het ABC. Collectie Bram Klaij

afgegeven. Verder wordt van de gemeente een garantie gevraagd. De aanvragen worden door een onafhankelijke provinciale adviescommissie beoordeeld. Oud Hoorn is van mening dat nu de eigenaren van gemeentelijke monumenten financiële steun kan worden geboden, het voor de gemeente Hoorn een stimulans is te werken aan een nog grotere en snellere uitbreiding van de gemeentelijke monumentenlijst. De Hoornse afdeling monumentenzorg meldt op verzoek dat zij op dit moment twee aanvragen in behandeling heeft.

Giften

Hoornaar Bram Klaij verraste ons onlangs met een gift oude foto's waaronder enkele historische opnames van het Visserseiland en het ABC. Oud Hoorn is hem daar zeer dankbaar voor. De werkgroep Beeldbeheer heeft zich ontfermd over deze 'Klaij-collectie'.

Hoorns Mariabeeld op de monumentenlijst

In het informatiebulletin van de onvolprezen Stichting Koepelkerk Hoorn lezen we dat het ministerie van OCW het beeld van Maria van Hoorn in de H.H. Cyriacus en

Franciscuskerk aan het Grote Noord heeft aangewezen als beschermd voorwerp in de zin van de Wet Behoud Cultuurbezit. De reden is van artistieke aard. Het beeld vormt een onvervangbaar voorbeeld van stijlovergang uit de tweede helft van de 15^e eeuw. Redacteur JanPiet van der Knaap, erelid van Oud Hoorn, schrijft daarover: "Waarschijnlijk is voor Horinezen de volgende reden meer van betekenis: 'daarnaast geniet deze piëta, ook wel *Maria van Hoorn* genoemd, bijzondere verering als wonderdadig beeld'. Hij voegt daar nog aan toe dat we

van een beeld geen wonderen mogen verwachten, dat weet iedere gelovige. Het gaat meer om wat er achter zit. Alsof je een foto van je moeder bij je draagt.

De leden van Oud Hoorn stemmen in met de uitbreiding van het Oost-Indisch Pakhuis. Tevens gaan zij accoord met de invulling van die uitbreiding op de begane grond ($\pm 75 \text{ m}^2$). Bij de bestemming van de nieuwe ruimte ligt het accent sterk op de visualisering van de historie van stad en haar omlanden. Wij denken aan een ruimte die geschikt gemaakt wordt voor educatieve en expositieve doeleinden, een en ander in samenwerking met andere historische organisaties.

Voor de organisatie van deze activiteiten en de daarbij passende inrichting in het Oost-Indisch Pakhuis wordt een werkgroep gevormd. Deze werkgroep bestaat uit drie of vier personen (z.g. aanjaegers) die bewezen hebben nieuwe zaken van de grond te kunnen trekken.

Hoorns Mariabeeld op de monumentenlijst

HET BESTUUR VAN OUD HOORN IS OP ZOEK NAAR

ENTHOUSIASTE VRIJWILLIGERS (M/V)

*DIE WILLEN MEEDENKEN IN DE WERKGROEP
'UITBREIDING ACTIVITEITEN OOST-INDISCH PAKHUIS'.
DE WERKGROEP ADVISEERT HET BESTUUR OVER:*

- de nieuwe activiteiten (soorten, frequentie e.d.)
- de daarbij passende organisatie en continuïteit
- de daarbij passende bemensing, zowel kwantitatief als kwalitatief
- de noodzakelijke inrichting en investeringen
- de samenwerking met andere kandidaat-gebruikers

Geboden worden:

- een grote mate van eigen verantwoordelijkheid c.q. vrijheid
- ondersteunende faciliteiten (computergebruik, vergaderruimte e.d.)
- onkostenvergoeding

Kandidaten die belangstelling hebben, dienen deze schriftelijk en gemotiveerd kenbaar te maken bij de voorzitter A.G.F. van Weel, p/a Onder de Boompjes 22, 1621 GG Hoorn; tel. 0229 - 273570 of privé: 0229-216449 (e-mail: vanweel@planet.nl)

Winston-opgravingen in tweede fase

Frans Zack

In de avond van 2 april 2000 werd het roemruchte Winston-theater aan de Roode Steen getroffen door een felle brand. Nadat de ergste resten waren opgeruimd kreeg de Archeologische Dienst van de gemeente Hoorn de gelegenheid om op deze unieke plek opgravingen te doen. Er werden een aantal bijzondere vondsten gedaan, maar na acht weken onderzoek was het echter uit met de pret. Vanaf dat moment was het wachten op de sloop van het naastgelegen woonhuis aan het Grote Noord.

Tijdens de eerste opgravingscampagne werd een woonterp blootgelegd die omstreeks het midden van de 13e eeuw moet zijn opgeworpen. Daaronder waren sporen zichtbaar, behorend tot de ontginningsfase van het gebied omstreeks 1200. Het eerste huis dat op de terp kon worden aangetoond dateert uit het laatste kwart van de 13e eeuw. Sindsdien heeft hier constant bebouwing gestaan.

Aanvankelijk waren dit eenvoudige huizen met wanden van met leem afgestreeken vlechtwerk of hout. Vanaf ca. 1400 werden de huizen steeds meer uit baksteen opgetrokken en waren ze dubbel zo lang.

Halverwege maart j.l. kon een aan-

vang gemaakt worden met de afbraak van het inmiddels in een bouwval veranderde woonhuis. Op dat moment stond de Archeologische Dienst al in de startblokken om met de tweede fase van het onderzoek te beginnen.

Ook nu werd weer een beroep gedaan op de graafmachine van Aannemersbedrijf W. Zwaan & Zn. uit Wijdens, met Wim Buis als machinist om het graafwerk te doen. Wim is de vaste man op deze machine en weet inmiddels ruimschoots wat de archeologen van hem verwachten. Met het vaste voornemen om alles uit de grond te halen wat er maar te vinden zou zijn, sloeg het team aan de slag. Op

Dit was wel een heel bijzondere vondst: een vrijwel klokgaaf potje, voorzien van z.g. 'standlobben'. Dat zijn de pootjes die met twee vingers in het materiaal werden gedrukt

Deze fraaie vrijzel werd vervaardigd uit een massieve klomp steen en is voorzien van een soort handvatten en schenkduitjes

maandag 22 maart j.l. werd het starsein gegeven maar bij een van de eerste acties van de graafmachine werd een gasleiding lek getrokken. Voor Cees Aay van de Archeologische Dienst reden om het werk stil te leggen en de desbetreffende instanties te waarschuwen.

De start

In de daarop volgende dagen kon het graafwerk echt beginnen en al snel werden er leuke vondsten gedaan. Bij het begin van deze opgravingswerkzaamheden hadden de archeologen het voordeel dat ze al min of meer wisten wat er kon worden verwacht. Hierop konden dan ook de onderzoeks-

Veel belangstellenden lieten zich tijdens het 'open huis' informeren over de stand van zaken bij de opgravingen

vragen worden afgestemd. Al snel bleek echter dat de aangetroffen situatie toch anders was dan verwacht werd. Een in een keer opgeworpen flinke terp, zoals aange- toond in de eerste campagne, leek namelijk te ontbreken. Het ophogingsproces is hier veel geleidelijker gegaan en de eerste huisresten gaan dan ook iets verder terug in de tijd. In totaal werden minimaal 10 boven elkaar gelegen woon- niveaus aangetoond, daterend van ca. 1275 tot in de 20e eeuw.

Al snel werden ook vele interes- sante bodemvondsten gedaan. Zo stuitte men bijvoorbeeld op een stookplaats bestaande uit keurig gerangschikte stenen. Verder vond men o.a. een sikkels uit het begin van de 14e eeuw en een gaven kam. Ook vond men diverse mes- sen en een vrijwel gave bijl voor houtbewerking, daterend van omstreeks 1275. Naast dit alles werd ook veel leer in de vorm van o.a. messchedes gevonden. Verder werd ook een bijzonder gaaf hak- bijltje, de voorloper van een schaar en een lanspunt naar boven gebracht.

'Open huis'

Natuurlijk is men bij de Archeologische Dienst in zijn nop- jes met al deze beeldschone vond- sten. En om dat allemaal aan het grote publiek te laten zien, werd op vrijdag 16 april j.l. 'open huis' gehouden. Juist op dat moment zat men met de graafwerkzaamheden op ruim vier meter diepte, hetgeen betekende dat men voor wat de jaartelling betreft rond het jaar

1200 was gekomen. Uniek was dan ook de vondst van enkele uit twij- gen gevlochten matten die afkom- stig zijn van de eerste bebouwing op deze plaats. "Het is een geluk dat deze matten ooit zijn omgeval- len en daardoor bewaard zijn gebleven. Als ze rechtop hadden blijven staan was er geen enkel spoor van teruggevonden," aldus Cees Aay van de Archeologische Dienst.

Tevens werd vlak voor het 'open huis' een bijzonder en vrijwel klokgaaf potje gevonden dat door de aard van samenstelling ook uit deze periode gedateerd kon wor- den. Dit geglazuurde potje is voor- zien van z.g. 'standlobben': pootjes die, zoals in dit geval, door kinder- vingers in model werden geduwd. Mede door het bijzonder mooie voorjaarsweer hebben veel belang- stellenden van de gelegenheid gebruik gemaakt om de werk- zaamheden en de vondsten te bekijken.

Voorafgaande aan het open huis op vrijdag 16 april konden genodig- den al op donderdag 15 april het werkterrein bezoeken. Bij die gele- genheid kon gemeente-archeoloog drs. Tosca van de Walle-van der

Het ziet er uit als een soort rietmatten maar het zijn de uit twijgen en leem vervaardigde zij- wanden van wat eens de eerste bebouwing op deze plaats was

Woude melden dat deze opgraving een studie-project is voor Christiaan Schrickx. Van dit project moet Christiaan een z.g. 'protocolboek' samenstellen. In dit boek worden de vorderingen en vondsten van dag tot dag beschreven en uitgetekend. Daarbij gaat het vooral om de blootgelegde bewoningsporen in de vorm van woonlagen die in kaart moeten worden gebracht. Een leek zal aan de afgegraven aarden wal weinig ontdekken. Het geoefende oog van de archeoloog kan echter aangeven hoeveel woonlagen hier te vinden zijn.

Een onvoorstelbaar mooi muurtje uit begin 1400. Helaas kon het niet bewaard blijven en zijn het slechts de foto's die een blijvende herinnering vormen

Mooie vondsten

Op 16 april j.l., de dag van het 'open huis', had men er vier weken onderzoek opzitten. Hierna kreeg de Archeologische Dienst nog eens vier weken de tijd om het werk af te ronden. En meteen al op de

daarop volgende maandag deed men een geweldige vondst. Op die dag werd een vrijwel ongeschonden vijzel uit de kleimassa opge-

diept. Een massieve klomp steen werd rond het jaar 1300 op een dusdanige manier bewerkt dat er een soort handvatten ontstonden. Aan de bovenrand werden schenk-tuitjes gemaakt en zo kwam de nu gevonden vijzel tot stand.

Op sommige momenten zaten de archeologen op ruim vier meter onder A.P.: op zoek naar de sporen van de eerste bewoning. Hier Piet en Christiaan Schrickx aan het werk

Ook gedurende de daarop volgende dagen werden tal van vondsten gedaan. Een gigantische hoeveelheid runderbotten, keien, maar vooral ook weer lederen messchedes: stuk voor stuk bewerkt en voorzien van fraaie versieringen. Ook vond men sporen van een sloot die ooit op deze plek gelopen heeft. In acht weken tijd heeft de plek waar Hoorn ooit is ontstaan vrijwel al zijn geheimen prijs gegeven. Op maandag 17 mei j.l. werd de laatste kuil dichtgegooid en kon dit project worden afgesloten.

Al met al kan de Archeologische Dienst terug zien op een zeer succesvol verlopen project. Na conservering zullen de opgediepte vondsten te zien zijn op de expositie-zolder van de Dienst in de Nieuwsteeg. Inmiddels dient zich nu weer een klein project aan en dat is achter het te renoveren pand aan de Onder de Boompjes 20.

Men vraagt ons

H.W. Saaltink

Dit keer weer eens een ouderwets grote inzending van foto's voor de rubriek van 'Men vraagt ons'. Bovendien was het mogelijk een zeer gevarieerde verzameling nieuwe foto's samen te stellen: padvinders, draaiorgels, stadsfeesten, schoolklassen, vissers en botanisch analisten. Het is weer wat anders dan de eeuwige voetbalelfallen en schoolklassen. Maar we konden niet helemaal om de schoolklassen heen. Ze werden immers ingestuurd. Met de schoolklas kersen eten in de Kersenboogerd in Blokker. Dat moet hier in Hoorn het summum zijn geweest. Zelf weet ik daar niets van af, want ik kom niet uit Hoorn. En bovendien ben ik opgegroeid tussen 1940 en 1950 en toen hadden de onderwijzers wel wat anders aan hun hoofd dan schoolreisjes organiseren. Alleen lukte het soms nog eens een klassefoto te maken. In mijn geval ook dat niet, want mijn ouderlijk huis stond in het deerlijk getroffen Arnhem en werd door een afdeling onhandige Duitse kanonniers in elkaar geschoten met al het 'roerend goed', dat er zich nog in bevond. Gelukkig waren de bewoners er toen allang uit vertrokken.

Wat er aan nieuw goed binnenkwam

Maar voor de meeste mensen geldt, dat hij of zij een oude schoenendoos heeft waarin nog een paar oude opnamen worden bewaard. Nog geen kleurenfoto's maar zwart-wit of door de tand des tijds bruin-wit. Klassefoto's met de trotse leerkracht ernaast. Mooier waren nog de uitstapjes van vlak voor de grote vakantie in augustus. Meestal reikte de fantasie van de leerkrachten niet verder dan een bustocht naar Schiphol of de duinen bij Castricum. Of was er helemaal geen bustocht maar een wandeling naar een plaatselijk evenement met afsluitend kersen eten. In Hoorn gebeurde dat naar de Kersenboogerd in Blokker. De opnamen hebben alleen historische waarde. Slechts zelden zit er

een goede opname tussen, zelfs al komt het meeste materiaal van een beroepsfotograaf. Het belangrijkste was, dat iedereen er herkenbaar op stond. Ook voor ons doel zijn dit soort foto's goed genoeg. Voor degene die werkelijk goede historische foto's wil zien, is op dit moment de historische tentoonstelling in het Stedelijk Museum van Alkmaar een aanrader. Deze expositie is met een ander doel gemaakt - namelijk de inspiratie die kunstenaars kunnen opdoen bij het zien van een historische verzameling - maar laat toch voldoende goed oud fotowerk zien.

Ik gebruik een wat andere volgorde dan anders en begin met wat ik ontving. Dan heeft u een zekere mate van controle op wat u nog te wachten staat. Op de foto's zelf moet u ook nog wachten, anders zou ik ze tweemaal moeten laten zien. Wat is er aan nieuw materiaal binnengekomen?

1. Van de heer P. Houter de 5e of 6e klas van de Openbare Lagere School 1, de latere Prinses Margrietschool voor hun tijdelijk onderkomen in het V.O.C. gebouw in de Muntstraat. Het eigen schoolgebouw in de Mes-schaertstraat was door de Duitse bezetters, gevorderd.

2. Van Bram Klay, oud-marktmeester van Hoorn, via onze voorzitter een groepsfoto van het Personeel Gemeentewerken. Als ik het goed gezien heb, is daarop nog een piepjonge wethouder Wiese te zien.

3. Van mevrouw Willy Mantel-den Bakker van de Schout 6 foto's van het Rijkslandbouw Proefstation.

4. Van Frans Zack, geëerd medewer-

Afb. 1. Orgeldag in Hoorn ca. 1952

ker van de redactie, een opname van een groep leerlingen van de rooms-katholieke school Onder de Boompjes op vakantiereis.

5. Van Mevrouw H. Zandbergen - van der Leek een foto van de leerlingen van de openbare lagere school in de Muntstraat.

6. Van Jaap Zuiker een foto van de 2e klas van de kleuterschool aan het Nieuwe Noord omstreeks 1940.

Landstorm, Theo die Nellie heette en een onzekere vader

Dan nu de reacties op eerder geplaatste foto's. De heer Ruttenberg uit Dongen gaf ons de namen van 3 van de 14 militairen op blz. 45. Zijn brief bevat zoveel interessante bijzonderheden, dat ik hem gedeeltelijk letterlijk citeer. "Maar nu die Landstorm, voluit Bijzondere Vrijwillige Landstorm geheten. Ik vond hier en daar wat met elkaar strijdige informatie, maar houd het erop, dat deze reserve-krijgsmacht in 1919 werd opgericht als reactie op het (vermeende) revolutiegevaar van november 1918. (Er was ook al een Landstorm tot stand gekomen in 1914, bij het begin van de oorlog dus, als opvolging van de eerder bestaande schutterij.) Volgens mijn vader kon je je als vrijwilliger bij die Landstorm van 1919 aanmelden - die bestond in plaatsen met een garnizoen, dus ook Hoorn. Beroepsmilitairen (op de foto links een eerste luitenant, rechts een paar onderofficieren) trainden deze knapen - mijn vader was 16! Enkele middagen per week en bij voldoende resultaat kregen zij na een aantal maanden het predikaat 'geoefend man'. Werden zij enkele jaren later voor de dienst ingeloot (niet alle dienstplichtige mannen behoeften in dienst), dan duurde die dienstdienst maar zes weken, voor velen een aantrekkelijk vooruitzicht. Mijn vader werd vrijgeloot en kon rustig doorgaan met het leren brillen slijpen". (De voorstelling van de heer Ruttenberg klopt wel). De foto was ook in het bezit van de heer Ruttenberg sr. en deze had erop geschreven: 'Kaderlandstorm

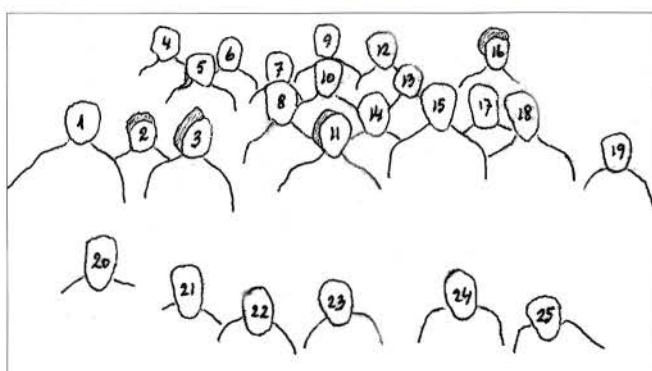
Afb. 2. Hoornse stadsfeesten 1957

1921 West-Friesland, Hoorn'. Geheel links zit Jaap de Vries (1904-1963), later arts te Benningbroek en naast deze een jongeman Mol, nadien burgemeester van Schellinkhout en Wijdenes. De vader van de heer Ruttenberg gaf deze namen aan zijn zoon door, omdat de zoons van deze 'dienstmaten' later, in 1940, met Ruttenberg op de Hoornse H.B.S. hadden gezeten. Het was een politiek zeer rechts reserveleger, dat in het voorjaar van 1919 werd opgericht, nadat de socialistische politicus Troelstra had bedreigd, dat hij de republiek wilde uitroepen. Het is nooit zover gekomen, omdat de leidende politieke kringen in meerderheid oranjegezind en politiek rechts waren. In geval van revolutie zou het leger met hulp van de Landstorm de opstand hebben moeten dempen. De jongens van de Landstorm, de vader van de heer Ruttenberg was 16 toen hij bij de Landstorm diende, werden geoefend door beroepssoldaten, waarvan er ook enkele rechts op de foto te zien zijn.

1921 West-Friesland, Hoorn'. Geheel links zit Jaap de Vries (1904-1963), later arts te Benningbroek en naast deze een jongeman Mol, nadien burgemeester van Schellinkhout en Wijdenes. De vader van de heer Ruttenberg gaf deze namen aan zijn zoon door, omdat de zoons van deze 'dienstmaten' later, in 1940, met Ruttenberg op de Hoornse H.B.S. hadden gezeten. Het was een politiek zeer rechts reserveleger, dat in het voorjaar van 1919 werd opgericht, nadat de socialistische politicus Troelstra had bedreigd, dat hij de republiek wilde uitroepen. Het is nooit zover gekomen, omdat de leidende politieke kringen in meerderheid oranjegezind en politiek rechts waren. In geval van revolutie zou het leger met hulp van de Landstorm de opstand hebben moeten dempen. De jongens van de Landstorm, de vader van de heer Ruttenberg was 16 toen hij bij de Landstorm diende, werden geoefend door beroepssoldaten, waarvan er ook enkele rechts op de foto te zien zijn.

Afb. 3. Groepsfoto Jongensgilde Hoorn in Ouwehands Dierenpark ± 1949

Afb. 4. Schets bij groepsfoto Jongensgilde Hoorn

De heer Jacques Entius deelde me via Frans Zack mee, dat op de foto van blz. 44 op de tweede bank links Theo (Nellie) Smit zit. Derde bank rechts: Jos Groot en vierde bank rechts Cees Ruiter, een zoon van (lange) meester Ruiter. Deze lange meester was zeer streng. De jongen die Theo heet maar ook Nellie moet naar mijn inschattingsvermogen wel erg gepest zijn met zijn meisjesnaam.

Mevrouw P. Brugman uit Winterswijk dacht haar vader te herkennen op de foto op blz. 43. Het is dan de tweede staande man van rechts. Hij heette Jan Jacobus

Brugman en was op de foto 26 jaar. Zijn ouders hadden een automatic op het Grote Noord. Zij is echter niet geheel van haar zaak en vraagt of één van onze lezers haar kan helpen.

Draaiorgels, stadsfeesten en padvindders

De eerste foto waarbij ik uw hulp inroep, komt van een verzameling afbeeldingen van Hoornse draaiorgels. De meeste afbeeldingen uit die verzameling zijn helaas niet goed genoeg voor opname in deze rubriek. Misschien dat de liefhebbers van draaiorgelmuziek het orgel en zijn bespeler herkennen en ook de plaats, waar dit kiekje (afb. 1), want dat is het, is gemaakt.

Bij de tweede foto, (afb. 2) een opname gemaakt tijdens de Hoornse stadsfeesten van 1957. Volgens het bijgevoegde briefje zien we hier Hannes Blokdijk, Evert Nannings en Jan Freesen. Van u graag de volkomen zekerheid en wat bijzonderheden over de afgebeelde personen.

Een zeer enthousiaste brief ontving ik van Bertus Schoof, oud-inwoner van Hoorn, nu woonachtig in Zevenaar. Hij vraagt om de ontbrekende namen van

Afb. 5. *Vissers aan de haven*

leden van het Katholieke Jongensgilde. Bekend zijn (vergelijkt u foto, afb.3, schets, afb 4, met deze namenlijst): 2. Bloem, 3. gildeleider Kaptein, 5. Henk Wammes, 6. Kees Putter, 8. Bertus Schoof, 9. Sjaak Bot(?), 11. gildeleider Dol, 12. Antoon Pieterse, 13. jongen Kooter, 14. Sjaak Verlaat, 16. jongen Dol, 18. buschauffeur, 19. jongen Bloem, 20. Gerard de Vries, 21. Van der Leer, 22. Van der Lee, 25. De Vries. Hij zou ook graag willen weten, of buiten de namen van de gevraagde figuren, niet ook iets verteld kan worden over de organisatie waarvan zij lid zijn, in dit geval het gilde. Dat kan uiteraard zeer goed, meer nog in het geval van het Gilde is het al gebeurd, zij het, dat dat al 25 jaar geleden is gebeurd en dat de schrijver zich toen beperkt heeft tot het vrouwengilde. De schrijver van toen dat was één van de eerste medewerkers van het blad, n.l. Jan Onstenk, één van onze meest bevlogen redactieleden, helaas overleden. Het is jammer genoeg ook niet altijd mogelijk de vereiste kennis in huis te halen. Zoals in dit geval met het Gilde. Het Jongensgilde was geen padvindersonderorganisatie. Dat is juist, want naast het Gilde bestond er een katholieke padvindersonderorganisatie, zie 25e jaargang, nr. 2. Maar de gildebeweging vertoonde wel veel overeenkomsten met de padvinderij. De leden droegen een uniform en de organisatie was opgebouwd uit een grotere eenheid met een hoofdleider en daaronder een verdeling in vier

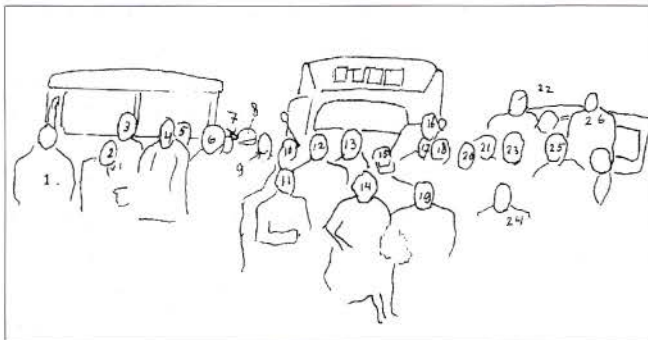
afdelingen met ieder een gildeleider. Dit soort organisaties zijn ontstaan in het interbellum, de tijd tussen de eerste en de tweede wereldoorlog. Ze beruften op het zuilenstelsel uit die tijd: de protestants-christelijke, roomskatholieke, neutrale, socialistische (A.J.C.), communistische (A.N.J.V.) zuil hadden ieder hun eigen jeugdbeweging. Dan waren er nog de gespecialiseerde als bij voorbeeld de padvinders, of de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie. De padvindersbeweging was een tijd lang een sterk verzuilde organisatie. In 1973 fuseerden verschillende padvindersonderorganisaties tot *Scouting Nederland*. Goede lectuur over de Neder-

Afb. 6. *Wetenschappers van het Rijkslandbouwproefstation*

Afb. 7. Personeel gemeentewerken

Afb. 8. Schets personeel gemeentewerken

landse jeugdbeweging heb ik niet kunnen vinden; die over de padvinderij is hopeloos verouderd. De handboeken van Baden Powell zijn het meest geschikt voor het aanmaken van het kampvuur. Ik kan u niet meer informatie geven. Misschien, dat één van onze lezers het wel kan.

Hoornser dan Hoorns, onderzoekers aan het Keern en personeel Gemeentewerken.

De volgende foto (afb. 5) is Hoorns. Hoornser kan het bijna niet. Een stelletje vissers met een harmonicaspeler tussen de haveningang en de Hoofdtoren. Het is winter en koud. De bomen zijn kaal en sommige van de mannen dragen dikke jassen. Wellicht zijn de vissers uitgevroren. De foto is van Jaap Zuiker en goed in zijn soort. Ongeveer 1950.

Van u de ontbrekende namen. Van links naar rechts. Geheel links met zijn rug naar de fotograaf en een hoed op: Jan van de Berg. Man die over zijn hoofd

wrijft: onbekend. Man met beide handen in zijn zak: onbekend. Man met hoed en sjaal: onbekend. Man luisterend naar vorige: Jaap van de Berg. Rechts daarvan man met hoog gesloten trui Simon (Pinda) Machielse. Rechts daarvan man die mistroostig in de camera van de fotograaf kijkt, Joop of Juut Last. Rechts daarvan, bijna geheel verscholen achter de volgende met pet: Klaas van Hinte. Rechts daarvan bijna

geheel zichtbaar Klaas Blokker. Accordeonspeler onbekend.

Volgt een opname (afb. 6) van amanuenses en wetenschappelijk personeel van het Rijkslandbouwproefstation aan het Keern. De foto komt uit het bezit van mevr. Mantel-Den Bakker en was oorspronkelijk van haar vader A. den Bakker, amanuensis bij de bovengenoemde instelling. Op de foto zijn te zien op de achterste rij v.l.n.r. A. den Bakker, de chemicus dr. Dijkstra, een onbekende dame, analiste en H. Frens, vecarts/directeur. Op de voorste rij Piet Koeman, amanuensis, een onbekende dame, analiste. Dit zijn de mensen van het biologisch en chemisch onderzoek. Van u graag de namen van de onbekenden.

Als laatste een opname (afb. 7) met schets (afb. 8) van het Personeel Gemeentewerken. Hij komt van de heer Bram Klaij, nu al weer enige tijd geleden marktmeester van Hoorn. Het is een prachtige foto van een prachtig stel mensen. Het gaat om de dame in het midden. Ik heb er geen enkele naam bij gekregen. Het is de bloem van de Hoornse samenleving. Ik ken alleen nr. 11, wethouder Wiese. Wanneer de naam van Wiese genoemd werd, begon de ene helft van de Hoornse samenleving te briesen en de andere helft te juichen. De andere bekende nr. 24, J. Benrath, een van de trouwste conciërges van het Westfries Museum. Ome Jo was vooral bekend om zijn brandweer-verleden. Een van zijn hoogtepunten was de grote brand van de kazerne aan de Veemarkt toen het vroom dat het kraakte. Ik scheid er mee uit en geef het woord aan u.

Oud Hoorn website-nieuws

Frans Zack

Sinds oktober 2001 heeft onze vereniging de beschikking over een eigen website. Na een bescheiden start is de site inmiddels uitgegroeid tot een waardevolle bron van informatie. Naast actuele zaken vindt men op de site ook alles over de diverse wandelingen. En dat niet alleen, ook scholen, bedrijven, kerken en kapellen worden uitvoerig beschreven. Sommige van deze rubrieken zijn nog beperkt van omvang maar er wordt regelmatig aan gewerkt om dit alles verder uit te bouwen.

Belangrijk is ook het overzicht van de diverse artikelen en boeken die in onze verenigingswinkel verkrijgbaar zijn. Zo krijgt men b.v. een volledige beschrijving van hetgeen door de 'Publicatie-stichting Bas Baltus' werd uitgebracht. Daarnaast wordt een overzicht, inclusief prijs, gegeven van de andere boeken, souvenirs en tijdschriften die in onze winkel verkrijgbaar zijn. Een rubriek met een duidelijke archieffunctie is die met de naam 'Kwartaalblad'. Voor wie iets wil opzoeken of na wil kijken over hetgeen eerder in het blad werd gepubliceerd is dit de aangewezen rubriek.

Om de website in stand te kunnen houden heeft de vereniging de beschikking over een aantal vrijwilligers die zich met diverse zaken bezig houden. Deze internetwerkgroep kan echter waar het gaat om het technisch onderhoud van de website nog wel wat versterking gebruiken. Het is dan ook daarom dat u hieron-

der in dit blad een oproep aan mensen met kennis op dit gebied kunt vinden. Het adres van onze verenigingssite is www.verenigingoudhoorn.nl.

Lückens-site vernieuwd

In het verleden hebben wij al eens gewezen op de speciale Lückens-site die werd opgebouwd door Marry Moget, de in Den Haag wonende kleindochter van Gerard Lückens. Sinds enige tijd is deze site geheel vernieuwd en werden er tal van nieuwe elementen aan toegevoegd. Zo zijn er nu ook door Lückens vervaardigde tekeningen te zien die tot voor kort volkomen onbekend waren.

Gedurende zijn leven woonde Gerard Lückens aan de Ramen en was vanaf de oprichting in 1917 tot aan zijn overlijden in 1942 lid van het bestuur van onze vereniging. Van zijn hand was ook het in brons gegoten portret van de onbekende Liesje en Wim. Dit kunstwerk werd besproken in het kwartaalblad van maart 2003 en er is tot nu toe geen enkele reactie binnengekomen op de vraag: wie herkent deze kinderen. Wie deze portretjes en al de andere informatie en kunstwerken van Gerard Lückens wil bekijken kan dat doen op de site met de naam www.luckens.nl Naast vele interessante links komt ook onze vereniging ruimschoots aan bod op deze site.

De internet-werkgroep van de Vereniging Oud Hoorn is op zoek naar versterking met betrekking tot

het onderhoud van de website www.verenigingoudhoorn.nl

De werkgroep produceert met haar redactie-team teksten en foto's die binnen de huisstijl van de vereniging worden geplaatst op de website. Het technisch plaatsen vereist een goede html-kennis (eventueel kennis van php), grafisch inzicht en een grote mate van nauwkeurigheid. De rubrieken Kerken, Bedrijven en Scholen (nog in ontwikkeling) worden steeds meer uitgebouwd. Hiernaast zijn er ontwikkelingen om samen met de Werkgroep Beeldbeheer foto-archieven via internet te gaan ontsluiten.

Beschikt u naast de bedoelde kennis en vaardigheden ook over tijd om een en ander uit te voeren, stuur dan een mailtje naar de voorzitter van de werkgroep: Jan Floris: jaa.floris@quicknet.nl

Haar als liefdevol kunstobject

Klein en fijn als blijvende herinnering

Karin Wester

In het kader van bijzondere verzamelingen in museumcollecties wordt van 9 april t/m 31 oktober 2004 in de vaste opstelling aandacht besteed aan de verzameling haarwerk van het Westfries Museum. Dit haarwerk, souvenirs gemaakt van mensenhaar, is voor een belangrijk deel afkomstig uit Hoorn. Nu kun je je niet meer voorstellen dat je van mensenhaar een souvenir maakt of laat maken; in de 19e eeuw was dat heel gewoon. Het oudste haarwerk in de museumcollectie, een 'schilderijtje', is gemaakt ter nagedachtenis aan Johanna Gallis (1744-1803), een telg uit een Hoornse regentenfamilie. Uit de laatste decennia van de 19e eeuw zijn een aantal haarwerken van enkele professionele Hoornse haarwerkers bewaard gebleven.

Haar

Voordat ik verder ga op deze haarwerken, eerst iets over het haar zelf.

Al sinds de oudheid wordt aan mensenhaar een magische kracht toegeschreven. Denk maar aan het bijbelverhaal over Samson of Simson, die zijn lichaamskracht verliest als zijn haar wordt afgeknipt.

Hoewel ons haar waarschijnlijk niets magisch heeft, is het toch wel bijzonder. In tegenstelling tot de meeste zoogdieren, die over hun hele lichaam behaard zijn, groeit ons haar voornamelijk op ons hoofd. Het heeft daar de functie het schedeldak en de daaronder gelegen hersenen te beschermen tegen al te sterke temperatuurwisselingen. Over het algemeen worden de hoofd-haren van vrouwen langer dan de hoofd-haren van mannen. Het hoofdhaar van een vrouw kan wel anderhalve meter lang worden. Haar groeit snel, veel sneller dan de rest van ons lichaam. Het groeit zelfs nog even door nadat we gestorven zijn.

In 1861 overleed Elizabeth Siddal, model en echtgenote van de Engelse Prerafaëlitische schilder Dante Gabriel Rossetti, aan een overdosis laudanum. In haar kist werd een manuscript ingesloten van enkele aan haar opgedragen gedichten geschreven door de schilder. Acht jaar later wilde hij het manuscript graag terughebben en liet hij de kist opgraven. Volgens overlevering schrokken de doodgravers ontzettend toen de kist geopend werd. Het stoffelijk overschot van Elizabeth bleek ongeschonden geconserveerd en haar bij leven al lange prachtige koperkleurige haar was al die tijd doorgroeid. Het vulde de hele kist.

Waarschijnlijk berust dit verhaal over het in de kist doorgroeiende haar niet op waarheid. Zeker is dat Dante Gabriel Rossetti geobsedeerd was door vrouwen met lang rood haar. Ook zijn latere modellen hadden dergelijk haar.

Ondanks het feit dat ons haar een onderdeel is van ons

lichaam hoort het meer bij ons uiterlijk, onze kleding, dan bij het lichaam. Met ons kapsel kunnen we laten zien dat we bij een bepaalde groep willen horen.

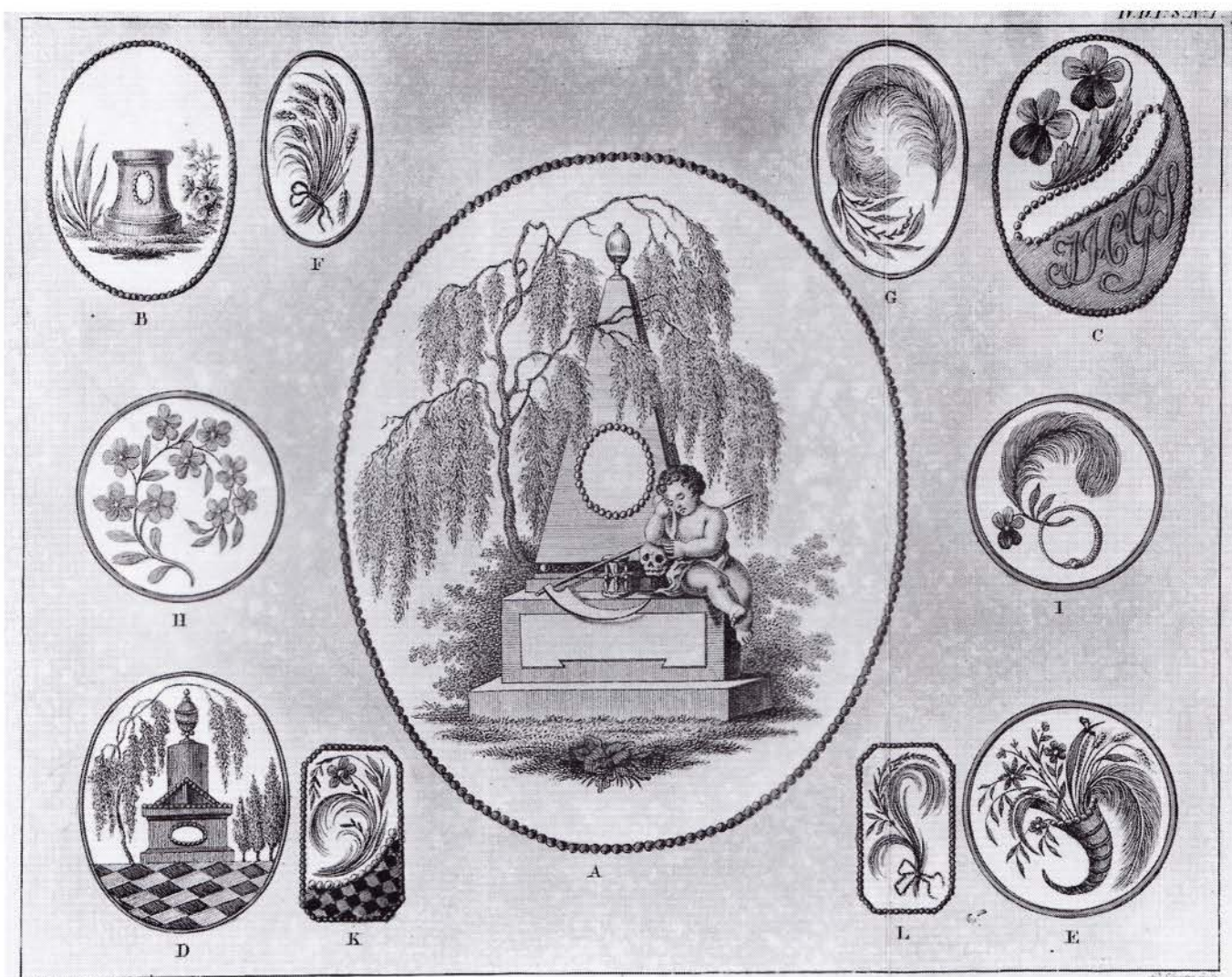
Het weelderige lange haar van vrouwen kan mannen op verkeerde, erotische gedachten brengen. Daarom moeten in veel culturen vrouwen hun haar verbergen. Tot voorkort mochten ook veel Nederlandse vrouwen niet blootshoofds rondlopen. Bij alle streekdrachten werden de hoofden van vrouwen tot in de 20e eeuw dagelijks bedekt met een muts of kap. Noord-Hollandse boerinnen droegen in de 19e eeuw in combinatie met de kanten kap twee toefjes vals haar aan weerszijden van hun voorhoofd.

Een kaal hoofd daarentegen veroorzaakt een gevoel van schaamte en moet verborgen worden onder vals haar. Mensen worden wel kaal geschoren om ze te vernedern of te straffen.

Een haarlok vormt een heel persoonlijk aandenken aan een geliefde of een kind. Een haarlok, mits bij leven afgeknipt, is een van de langst houdbare onderdelen van ons lichaam.

Haarwerk

Bij het woord 'haarwerk' denken we tegenwoordig aan pruiken, toupetjes en hair extensions. Zelfs haarimplantaten vallen onder de term haarwerk. In de 18e en vooral in de 19e eeuw werden ook sieraden en platte en driedimensionale voorstellingen gemaakt waarin haar verwerkt werd. Hiervoor werd wel paardenhaar gebruikt, maar meestal werd gebruik gemaakt van mensenhaar. Voor sieraden werden dunne strengetjes gevlochten haar om een vingerring gelegd, of werd een kunstig gevlochten lok in een medaillon voor een hanger of broche gestopt. Haar gevlochten tot een koord werd gebruikt als horlogeketting. Ook werden er hele sets bestaande uit een hanger, oorbellen, een broche en armbanden van gevlochten haar gemaakt. Daarnaast

Onderscheidene voorwerpen voor kunst arbeid in haar.

Het Westfries Museum bezit van kapper Dirk Ooijevaar een tweetal tekeningen met ontwerpjes van haarwerk van zijn hand

werd haar verwerkt in platte 'schilderijtjes' voor aan de muur, in wandvoorstellingen in reliëf, of in tafereeltjes voor onder een glazen stolp.

De mode om haar te verwerken in sieraden is afkomstig uit Engeland. Het past in het tijdperk van de Romantiek, een kunststroming ontstaan in de laatste decennia van de 18e eeuw als reactie op het tijdperk van de Verlichting. Tijdens de Verlichting stond het rationele denken centraal. In de Romantiek speelde voor het eerst het gevoelsleven van de mens een voor-aanstaande rol. Daarbij past het om een sieraad te dragen als aandenken aan een geliefd persoon: een kind, een goede vriend of vriendin, of een gestorvene, zeker als in dat sieraad iets van de persoon zelf verwerkt is. Ook in Nederland werden al aan het eind van de 18e eeuw dergelijke memoriesieraden gemaakt en gedragen. Het is nog steeds gebruikelijk om het eerste tandje en de eerste afgeknipte haarlok van een kind te

bewaren. Soms worden ze nog wel tot sieraad voor de moeder verwerkt.

In een nummer uit 1831 van het Nederlandse damesblad *Penélopé* wordt geschreven dat een Franse bruid van het haar van haar vriendinnen een schilderij laat maken om in haar slaapkamer op te hangen. In Duitsland werd al sinds het eind van de 18e eeuw met mensenhaar geborduurd. De voorstellingen zijn nauwelijks te onderscheiden van kopergravures.

Haarwerkers

In de jaren twintig en dertig van de 19e eeuw werden in het tijdschrift *Penélopé* een aantal malen werkbeschrijvingen voor het maken van kunstarbeid in haar gepubliceerd. Het maandblad dat tussen 1821 en 1835 verscheen was bestemd voor vrouwen, of zoals zij zelf aangaven 'aan het vrouwelijk geslacht toegewijd'. Het bevatte allerlei handwerkpatronen.

Een ingelijste foto van Margaretha Eijken, overleden in 1898, omgeven door een krans van haar. In het haarwerk staat op de witte guirlandes niet alleen haar naam vermeld met de overlijdensdatum maar ook de gegevens van haar in 1890 overleden broer. Foto Westfries Museum

In het tijdschrift werd gedetailleerd beschreven hoe het haar geprepareerd moest worden voor het gebruik, hoe met het haar gevlochten kon worden en hoe haar verwerkt kon worden in voorstellingen. Hierbij gaf *Penélopé* aan dat het de maaksters niet mocht ontbreken aan geduld en een goed gezicht. Voor vlechtwerk werd gebruik gemaakt van een standaard en van klosjes als de klosjes die gebruikt worden voor kantkloswerk. Voor het maken van voorstellingen met haar werden voorbeelden van afbeeldingen gegeven. Een groot deel van deze afbeeldingen, grafmonumenten, urnen en treurwilgen, hadden betrekking op de dood, maar er waren ook bloemmotieven. De afbeeldingen konden bijvoorbeeld met O.I.-inkt overgenomen worden op een plaatje ivoor of glas en 'ingekleurd' worden met verschillend getinte opgeplakte stukjes haar. Het geheel kon dan in een medaillon of in een lijstje geplaatst worden. Voor haarwerk in reliëf, of te wel 'verheven werk', werden de haartjes geplakt op een ondergrond van goudvlies.

Publicatie in een damesblad suggereert dat het maken van 'kunstarbeid in haar' een bezigheid was voor deftige dames met veel vrije tijd. Dat is niet helemaal waar. Er waren ook vaklieden die zich bezighielden met het vervaardigen van kunstwerken in haar. Er wordt wel gesuggereerd dat deze haarwerkers oorspronkelijk pruikenmakers waren, die aan het eind van de pruikentijd (rond 1800) werkloos geraakt en op zoek waren naar een andere manier om hun vakkennis toe te passen om zo een nieuwe bron van inkomsten te creëren. Hierover is niets met zekerheid bekend, omdat het meeste haarwerk niet gesigneerd is.

In bladen als *Penélopé* werd gewaarschuwd voor de praktijken van professionele haarwerkers. Die zouden niet altijd even zorgvuldig omspringen met het haar dat hen toevertrouwd werd. Het zou kunnen dat een opdrachtgever een haarwerk terugkreeg waarin het

haar van de verkeerde persoon verwerkt was. Daarom werd aangeraden de haarwerken zelf te maken en door een juwelier te laten monteren in een sieraad.

In Duitse nonnenkloosters werd ook haarwerk gemaakt, naast ander handwerk en als bron van inkomsten voor het klooster. De nonnenkloosters beschikten gratis over het lange afgeknipte haar van novicen.

Een groep Zweedse boerinnen ontwikkelde op het gebied van haarwerk een soort huisindustrie. In jaren waarin de opbrengst van hun land te gering was om van te leven, trokken zij door Noord-Europa tot in Rusland om hun werkzaamheden, voornamelijk haarvlechtwerk, aan te bieden.

Omdat er in de 19e eeuw grote vraag naar haar was, ontstond er handel in haar. Deze handel was in handen van Nederlanders. Lichtblond haar en bijna zwart haar waren het meest kostbaar. De handelaren betrokken het blonde haar uit bepaalde streken in Duitsland en Polen. Boerenmeisjes lieten als bijverdienste hun lange haar afknippen om het te verkopen. Zelfs haar dat losraakte tijdens het kammen of borstelen werd voor dit doel bewaard en opgespaard. In andere streken van Duitsland kon men niet terecht. Daar geloofde men dat als een vrouw haar haren zou afknippen en verkopen ze in de macht van de duivel zou geraken. De handel in haar geeft wel aan dat voor haarwerk niet altijd het haar van een geliefd persoon gebruikt werd.

In de 19e eeuw werd het werk van de haarwerkers regelmatig tentoongesteld in grote steden als Berlijn en Parijs. Op een tentoonstelling in Parijs, gehouden in 1855, was een geheel uit haar vervaardigd portret van koningin Victoria te zien. Ook aan het eind van de 19e eeuw werden dergelijke tentoonstellingen nog gehouden. Een bewijs hiervoor is een in 1895 uitgereikte prijs in de collectie van het Westfries Museum. Deze prijs is uitgereikt aan M. Best door de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen tijdens een tentoonstelling van 'Voorwerpen in de vrijen tijd vervaardigd, afdeling Haarwerk'. Deze prijsuitreiking geeft tevens aan dat professionele en amateur-haarwerkers steeds naast elkaar gewerkt hebben.

Haarwerker W. Ooms

Een voorbeeld van een professionele haarwerker is de Hoornse haarwerker W. Ooms, die aan het eind van de 19e eeuw gevestigd was in de Kruisstraat.

Het Westfries Museum bezit twee werken van zijn hand. Het eerste een haarwerk in lijst met een afbeelding van een grafzerk ter herinnering aan Mg. Ma. Dl. Michiels, huisvrouw van K. De Jong, overleden in 1889. Het tweede een ingelijste foto van Margaretha Eijken, overleden in 1898, omgeven door een krans van haar, niet alleen ter nagedachtenis aan haar, maar ook ter nagedachtenis aan haar in 1890 gestorven broer Fransiscus Johannes Eijken. Op de etiketten achterop de lijsten staat vermeld dat W. Ooms haarwerker en graveur was.

In aflevering 4 van zijn reeks *Hart van Hoorn*, waarin hij jeugdherinneringen ophaalt, gepubliceerd in het kwartaalblad van Oud Hoorn van dec. 1984, schrijft de dan 85-jarige J.M. Ridderikhoff het volgende over Ooms:

“Vervolgens een kijkje in de Kruisstraat. We zien een groot grijs huis, met beneden- en bovenwoning. Boven woonde Ooms, die een vak beoefende dat nu bijna in deze vorm niet meer voorkomt. Wanneer iemand, vooral een vrouw, overleed, werd een gedeelte van het haar afgeknipt en dit verwerkte Ooms in horlogekettingen, armbanden, ringen, broches en hangers. Het grootste karwei was een schilderij van dit haar te maken. Dit bestond uit een wit marmeren plaat. Daarop werd een graftombe met de naam van een overledene getekend, met daarboven een treurwillig en er omheen een krans van bloemfiguren. Deze werden met haar beplakt, en aldus kreeg men een juist aandenken. Het geheel werd in een zwarte lijst geplaatst, met glas ervoor. Dit was uiterst zorgvuldig werk. Men zal er niet veel meer van zien, tenzij in musea. Dit vak is dan ook feitelijk uitgestorven.”

Gezien de laatste opmerking van Ridderikhoff was W. Ooms waarschijnlijk een van de laatste Nederlandse haarwerkers. Bij een volkstelling gehouden in 1899 kwam het beroep haarwerker wel voor, maar dan in verband met het kappersvak of de borstelfabricage. Onder de werkers die zich bezighouden met kunstnijverheid worden ze niet genoemd.

Volgens het boek *Hoorn - huizen, straten, mensen* waren er in 1912 in de Kruisstraat twee panden met een bovenwoning, nr. 7 en nr. 19. Het ligt het meest voor de hand dat W. Ooms woonde op nr. 7, omdat dit huis een gepleisterde gevel had, die waarschijnlijk in zijn tijd grijs was. Bovendien vervolgt Ridderikhoff zijn verhaal over de Kruisstraat door te vertellen dat als je

Dit miniatuur kerkhofje is waarschijnlijk gemaakt als aandenken aan het gestorven zusje Cornelia van de heer P. van Riel. Hij schonk dit relikwie in 1936 aan het Westfries Museum. (zie pag. 78)

nog even verder liep je bij de zaak van Jac. Schekkerman kwam, een verf en behangzaak (gevestigd op de nummers 11 en 13). En verderop was nog een rommelzaak in textiel, de zaak van Hein Hackmann (gevestigd op nr. 25). In een Hoorns adresboek uit 1912 komen we de naam Ooms een paar maal tegen, maar geen W. Ooms en niet in de Kruisstraat. W. Ooms moet al voor 1912 zijn overleden. In het bevolkingsregister is terug te vinden ene Wolterus Adrianus Ooms van beroep graveur, geboren te Hoorn 25 augustus 1832, overleden te Hoorn 6 oktober 1906. Hij was gehuwd met Maria Vriens. Er wordt niet vermeld of ze al dan niet kinderen hadden. W.A. Ooms heeft eerst gewoond in de Kruisstraat op nr. 7 rood en daarna op Achterom 12. Wanneer de verhuizing heeft plaatsgevonden is niet bekend. Het is aannemelijk dat het hier gaat om haarwerker en graveur W. Ooms. In 1912 woont er ook geen Ooms meer aan het Achterom. In een eerdere vermelding in het bevolkingsregister staat dat Wolterus Adrianus gehuwd was met Hermina van Dalen, geboren te Hoorn op 10 augustus 1832 en overleden te Hoorn op 13 december 1882. Uit dit huwelijk zijn 9 kinderen geboren. Als beroep had W.A. Ooms opgegeven goudssmidsknecht. In het Fries Museum in

Leeuwarden bevindt zich een haarwerk uit 1860 dat gemaakt is door goudsmidsknecht en kunsthaarwerker Petrus Schuil. Kennelijk kwam de combinatie goudsmid - haarwerker vaker voor.

W.A. Ooms is in zijn beroep niet zijn vader, Jacobus Johannes Ooms, opgevolgd, want die geeft bij de aangifte van zijn zoon op dat hij steenhouwer is.

Het is niet bekend of de nazaten van W. Ooms in Hoorn zijn blijven wonen. Ook is over zijn werk verder niets bekend. Maar er moeten meer werkstukken van zijn hand zijn dan de twee die in het Westfries Museum bewaard gebleven zijn.

Kapper D. Ooijevaar

Het Westfries Museum bezit nog een haarwerkje waarvan de maker bekend is. In zoverre, de naam van de maker 'D. Ooyevaar' is op de achterkant van de lijst geschreven bij de schenking van het haarwerkje in 1958 door Mej. H. C. Reek uit Hoorn. Het fraai uitgevoerde fijne haarwerk, een bloemguirlande over een grafkruis, is gemaakt ter nagedachtenis aan Hendrika, geboren in 1886 en overleden in 1890.

Dit is voor het eerst dat we een haarwerkstukje in verband kunnen brengen met een kapper. Maar D. Ooijevaar was geen gewone kapper. Ridderikhoff schrijft over hem: *"Vervolgens de kapperszaak van D. Ooyevaar, eerder al door zijn vader gedreven. Dirk Ooyevaar was toch wel een bijzonder barbier, beslist artistiek, een geslaagde amateur-kunstschilder maar bovenal bekend om het opzetten van vogels en andere dieren. Hij had daar een grote vermaardheid in."* (Hart van Hoorn, afl. 3)

In het Adresboek Hoorn 1912 vinden we: "D. Ooijevaar, kapper, Ged. Turfhaven 40." met daaronder een advertentie met de volgende tekst: "Speciaal adres voor het opzetten van VOGELS, INSECTEN, enz. NATUURGETROUWE AFWERKING".

De vader van Dirk Ooijevaar was kapper J.J. Ooijevaar. In het adresboek van 1912 vinden we van hem een advertentie waarin hij zijn 'solide haarwerken' aanbeveelt. Hiermee worden waarschijnlijk pruiken bedoeld. Dirk Ooijevaar jr., kleinzoon van kapper Dirk Ooijevaar, weet dat zijn grootvader ook pruiken maakte. Bovendien was hij een van de eerste pedicuren.

Kapper Dirk Ooijevaar is geboren op 26 maart 1876 en overleden op 6 juni 1963. Hij zou 14 jaar oud geweest zijn toen hij in 1890 het haarwerkschilderijtje ter nagedachtenis aan Hendrika maakte. Gezien het feit dat hij uit een familie komt die met haar werkte en gezien het feit dat het rond de vorige eeuwwisseling heel normaal was om al op je twaalfde te gaan werken is het niet

onmogelijk. Dat Dirk Ooijevaar een haarwerkje gemaakt heeft, heeft waarschijnlijk eerder te maken met zijn artistieke aanleg dan met zijn bezigheden als kapper.

Het Westfries Museum bezit van de hand van D. Ooijevaar ook twee tekeningen.

Miniatuur kerkhof

Een bijzonder haarwerkobject in de museumcollectie is een miniatuur kerkhof onder een glazen stolp. Dergelijke driedimensionale haarwerken kom je maar zelden tegen. Op het kerkhof een wit benen kapelletje en drie grafzerkjes afgedekt met een plaatje van gegraveerd zilver. De begroeiing op het kerkhof: het hoge gras, de bloemen en de bomen, waaronder een rij treurwilgen, is gemaakt van haar. Het kerkhofje is gemaakt ter nagedachtenis aan C. van Riel, geboren in 1881 en overleden in 1885. Aan de onderkant van een zilveren schildje voor het kapelletje staan de initialen 'P v R' gegraveerd.

Het miniatuurkerkhof is in 1936 door de heer P. van Riel uit Hoorn aan het museum geschonken. Deze P. (Petrus) van Riel was de goudsmid, die in de periode 1919-1933 gebruik maakte van een meesterteken met de letters PVR, met twee puntjes op de V, in een liggend schildje. In deze periode woonde hij een tijd in de Appelsteeg op nr. 18, een huis met een beneden- en een bovenwoning.

Vermoedelijk is het kerkhofje gemaakt als aandenken aan het jonggestorven zusje van de schenker, Cornelia van Riel. Zij werd in Hoorn geboren op 15 juni 1881 en overleed op 16 mei 1885. Zij was het eerste kind van Petrus van Riel (geb. 1852 - overl. 1887) en Christina Maria Stam.

Is hier nogmaals een verband te leggen tussen haarwerk en een goudsmid? Nee jammer genoeg niet. Het is niet bekend wie het kerkhofje gemaakt heeft. Het is niet waarschijnlijk dat de schenker het kerkhofje gemaakt heeft, want hij was net drie maanden oud toen zijn zusje overleed. Het beroep van vader Petrus van Riel was schoenmaker.

Hoewel we aan de hand van artikelen in tijdschriften als *Penélopé* weten hoe haarwerk gemaakt werd is er nog veel onduidelijkheid over de makers van haarwerk.

Literatuur over kunsthaarwerk:

E.G.G. Bos, *Haarsieraden of sieraden van haar*, Antiek 3e jaargang 1968/1969 p. 304-311

Eva Stille, *Bilder und Schmuck aus menschlichem Haar*, Volkskunst 1-4 (1978) p. 225-233

Het documentatiecentrum van Oud Hoorn

Februari 2004 t/m april 2004

Er is over de afgelopen drie maanden weer aardig wat aan aanwinsten te vermelden. Ik begin met een selectie uit de aankopen. De eerste twee boeken hebben betrekking op de waterschappen en het dijkwezen in West-Friesland. Het boek 'Drechterland' van Mr. P. S. Winkel uit 1936 behandelt het Ambacht van West-Friesland, Drechterland geheten. Het werk van Mr. J. Belonje 'Het Hoogheemraadschap van de Uitwaterende Sluizen in Kennemerland en West-Friesland van 1544 tot 1944' dateert uit 1945.

De volgende twee aanwinsten hebben ook met water te maken, in het bijzonder met het IJsselmeer. Het werkstuk 'Markerwaard/Markermeer witboek IJsselmeer' van de hand van Jaap van der Zwaag, is in 1980 uitgebracht in samenwerking met de Vereniging tot Behoud van het IJsselmeer. In deze uitgave wordt een duidelijke beschrijving gegeven van alle argumenten en verwickelingen omtrent de inpolderingsplannen van het Markermeer. Een planologische kernvergissing, aanleg van de Markerwaard, is gelukkig voorkomen.

Het boekje 'Peter Dorleijn in beeld en bibliografie' is een uitgave uit 1992. Het is samengesteld door collega's van Peter Dorleijn bij de Stichting voor het Bevolkingsonderzoek in de drooggelegde Zuiderzeepolders. Hij werkte daar op dat moment 12 jaar aan de studie naar de Zuiderzeevervisserij in al haar facetten.

Een nuttige aanwinst is zeker de speciale aflevering van het tijdschrift Holland van juni 1978. Deze uitgave, getiteld 'Het land

van Holland', bevat acht interessante artikelen over de ontwikkelingen in het Noord- en Zuidhollandse landschap door de eeuwen heen. Dr. G. J. Borger en zeven andere hooggekwalificeerde schrijvers hebben gezorgd voor het wetenschappelijk hoge niveau van deze uitgave.

Uit 1944 dateert het boek 'Coens eerherstel', geschreven door Dr. C. Gerretson. In dit betoog neemt de schrijver het op voor Jan Pietersz. Coen, wiens groots werk voor het vaderland vaak ondergewaardeerd blijft. Door de omstandigheden, waarin Coen zijn daden verrichtte, uitvoerig te bespreken, probeert Gerretson de kritiek op Coen te weerleggen.

'Stads- en Dorpskerken in Noord-Holland' van H. Janse uit 1969 behandelt veel interessante aspecten van de architectuur van kerken. Ook een aantal Hoornse kerken komt hierin ter sprake.

Van de hand van de heer W. Jappe Alberts is de uitgave 'Moderne Devotie'. In dit boekje, uit de bekende Fibulareeks, vertelt de schrijver op een zeer prettig leesbare wijze hoe op het eind van de 14^e eeuw in de IJsselstreek een nieuwe religieuze beweging ontstond. De stichter Geert Grote (1340-1384) en zijn volgelingen streefden een verinnerlijking van het geloofsleven na. De schrijver verhaalt van de Broeders en Zusters des Gemene Levens, de verbreiding van hun ideeën en vele interessante aspecten omtrent hun leven en werken. Dit geeft een duidelijk beeld van het geestelijke klimaat in ons land op het eind van de middeleeuwen. Ook in Hoorn heeft de opkomst van de Moderne

Christ Stoffelen

Devotie een rol gespeeld bij het ontstaan van de kloosters.

Uit 1994 dateert het boekje 'Prioeres van het Kruisbroedersklooster Sint Pieters Dal te Hoorn', geschreven door wijlen Leo Veerkamp. Leo schreef dit boekje als toelichting bij het fraaie tableau dat de regenten van de Kerkmeijer-de Regtstichting in 1993 schonken aan regenten en bewoners van het Pietershof te Hoorn. Het is een bord met daarop alle namen van de prioeres van het voormalige klooster van 1462 tot 1572. Leo Veerkamp deed ook het onderzoek en de samenstelling van de namenlijst, zoals die op het tableau is weergegeven.

Als laatste aankoop vermeld ik de kopie-uitgave van de Parochiegids voor Hoorn. Stichting Koepelkerk bracht dit boekje, waarvan het origineel dateert uit 1953, uit. Helaas ontbreken de bladzijden 40 en 57 in deze uitgave, waarin de bladzijden 39 en 58 juist twee keer voor komen. Vandaar de volgende oproep: Indien u over een origineel exemplaar beschikt waarin de ontbrekende bladzijden wel aanwezig zijn, wilt u dan a.u.b. contact met mij opnemen. Ik zou het fijn vinden de fout in de kopie te kunnen herstellen.

Hierna volgen de schenkingen, waarbij ik gaarne benadruk dat de gulle gevers van harte bedankt worden.

Hans Rijswijk, graag geziene gast in het Oost-Indisch Pakhuis, schonk enkele leuke uitgaven aan het documentatiecentrum. Ik noem als voorbeeld de 'Kadernota IJsselmeer' uit 1990 van de Stuurgroep Interprovinciaal Beleidsplan IJsselmeer. Tevens ontvingen we

via Hans een schenking van de Jeugdbrandweer te Hoorn. Het betreft de uitgave '25 jaar Jeugdbrandweer Hoorn van 1966 tot 1991'.

De heer Wiggert Entius uit Hoorn verblijdde ons met het boekje 'Mariaschool' waar hij mede-auteur van is. Dit boekje werd in 1983 uitgegeven ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de Mariaschool aan de Eikstraat alhier.

Uit de nalatenschap van mevrouw Schuld uit Hoorn ontvingen wij een flink pak oude kwartaalbladen.

Mevrouw Van der Lee-Schulte schonk onze vereniging een exemplaar van Onze Courant, tweede

blad, van woensdag 9 juni 1926. Zeven bladzijden zijn daarin gewijd aan het 12^{1/2}-jarig bestaan van het St. Jans Gasthuis aan de Koepoortsweg. In zes artikelen vertelt bouwheer-rector L. A. Roozen de geschiedenis en talloze wetenswaardigheden omtrent 'De Koperen Jubelaar'.

Uit de nalatenschap van de heer C. Borgman uit Hoorn ontvingen wij, dankzij doortastende bemiddeling van enkele vrijwilligers van de Cyriacus en Franciscuskerk, een grote hoeveelheid interessante foto's en documenten. De foto's, in twee albums, vormen met de bijbehorende tekst een reportage van de bouw van de LTS aan de J. Poststraat aan het eind van de vijf-

tiger jaren. De heer N. Groot uit Hoorn schonk ons een exemplaar van het boek 'Tussen water en wind'. Hij schreef dit in samenwerking met zijn zoon Ijdo voor het Waterschap Westfriesland bij het 25 jarig bestaan van dit lichaam. De heer Groot is er in geslaagd de geschiedenis en theorie van het waterbeheer in Westfriesland op een begrijpelijke en prettig leesbare manier te presenteren.

Voor zover het laatste nieuws uit het documentatiecentrum. Voor vragen en mededelingen kunt u mij bellen op nummer 0229-235227 of contact opnemen via onze verenigingsruimte Onder de Boompjes 22.

IN MEMORIAM NICO HAUWERT

Voor mij heb ik de overlijdenskaart van ooit onze oudste gids: Nico Hauwert. Hij overleed op 23 mei en is 81 jaar geworden. Het was een vriendelijke en optimistische man. Bij mijn laatste bezoek vertelde hij mij, dat hij zich op zijn tachtigste verjaardag, in februari een jaar geleden, nog kerngezond voelde. Een korte tijd later bleek hij aan een ernstige ziekte in zijn slokdarm te lijden. Hij aanvaardde dat wel, maar vond het toch moeilijk, want hij wist nog zoveel te vertellen. En dat deed hij ook, ondanks het feit dat dat spreken hem steeds zwaarder viel. Zijn vrouw Martha en de kinderen en klein kinderen waren een grote steun voor hem, maar dat was ook wennen, want Nico was een zelfbewuste man en om dan afhankelijk te worden!

Wij, de gidsen, kennen hem van de manier waarop hij aan onze activiteiten deelnam.

In onze vergaderingen had hij nooit het hoogste woord. Pas aan het eind van een discussie wist hij meestal met zijn wat zangerige stem een buitengewoon puntige woordspeling te maken, waardoor iedereen ontspannen lachen moest. Dat was leuk!

Hij wist erg veel van de Griekse mythologie af. Hij had zich die kennis zelf eigen gemaakt. Vlekkeloos wist hij al die toch niet makkelijke namen te gebruiken. Ooit heeft hij met dat onderwerp nog eens een quiz gewonnen bij de VARA-televisie. En wij, de gidsen, hoorden zijn informatie over allerlei Griekse beelden op de regentenhuisen graag aan om ze tijdens ons gidsenwerk weer te gebruiken. En als Nico gids was tijdens de

13 oktober 2001, Noorderkerk. Afscheid als gids; Nico krijgt een vulpenset

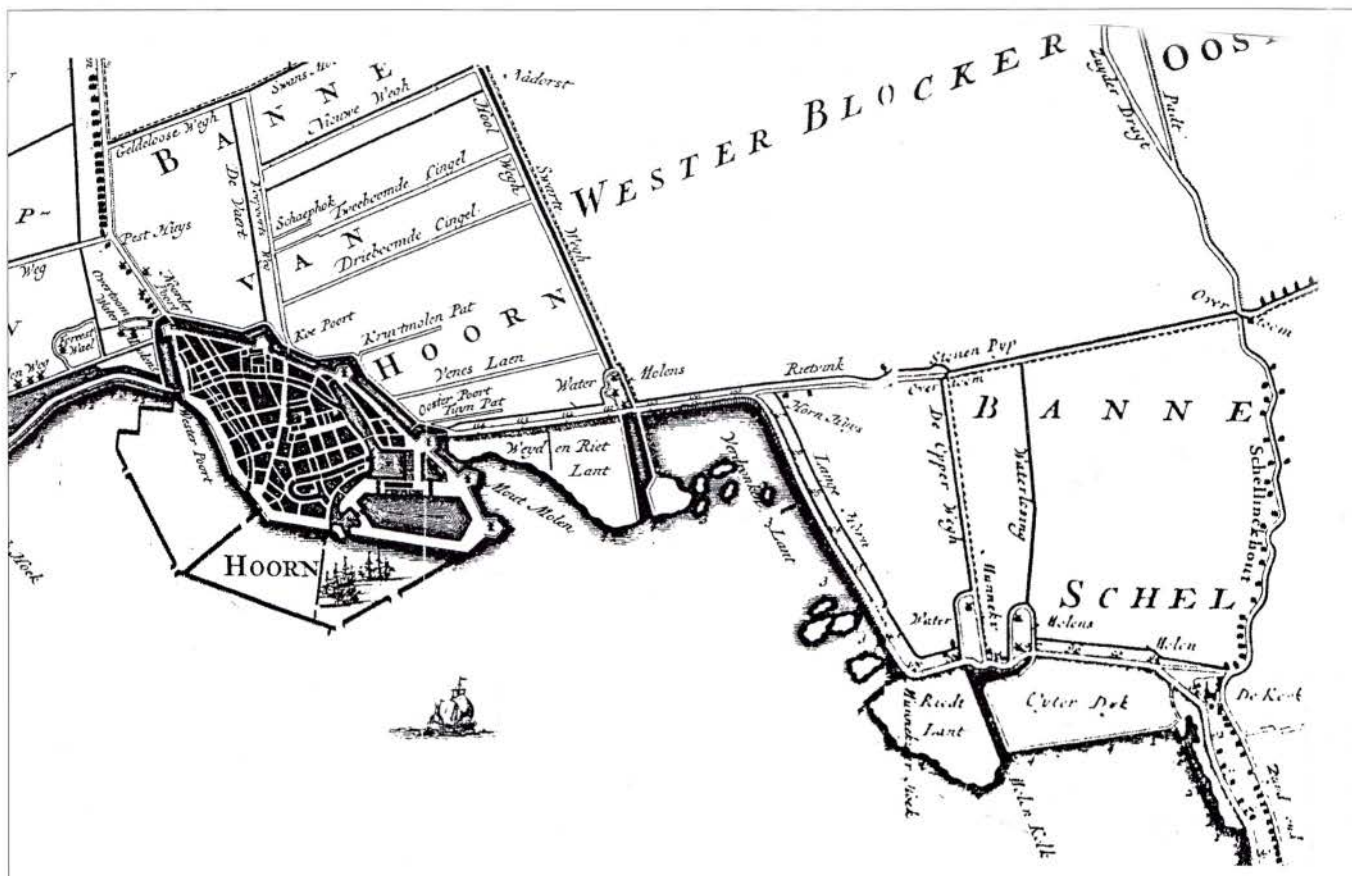
zomeravondwandelingen, liep zijn vrouw Martha altijd trouw mee. Tweeëntwintig jaar heeft Nico mensen door de Hoornse binnenstad geleid.

We zullen hem missen en we wensen zijn familie veel sterkte bij het heengaan van deze bijzondere man.

Femke Uiterwijk

Buitendijkse perikelen

Piet Schrickx

Kaart van Govert Oostwoudt, 1723

Kortgeleden verschenen enkele artikeltjes in weekbladen en in het H.O.F. (Hoornse Ondernemers Federatie)-magazine over de opening van het appartementencomplex bij de Oosterpoort. De naamgeving hiervan was voor mij aanleiding iets over buitendijks gebied en dijkjes bij Hoorn op papier te zetten.

Het is bekend dat zonder buitendijks gelegen land, zogenaamd voorland, de West-Friese omringdijk zeer kwetsbaar was bij zware storm gepaard gaande met hoge vloed. Met andere woorden een zeeverende dijk lag vrijwel nooit aan open water. Een flink stuk voorland was als bescherming noodzakelijk. Bij verdwijning van het voorland kon de dijk worden teruggelegd (zgn. inlaagdijk) om op die manier nieuw voorland te creëren en daarmee het achterland betere bescherming te bieden.

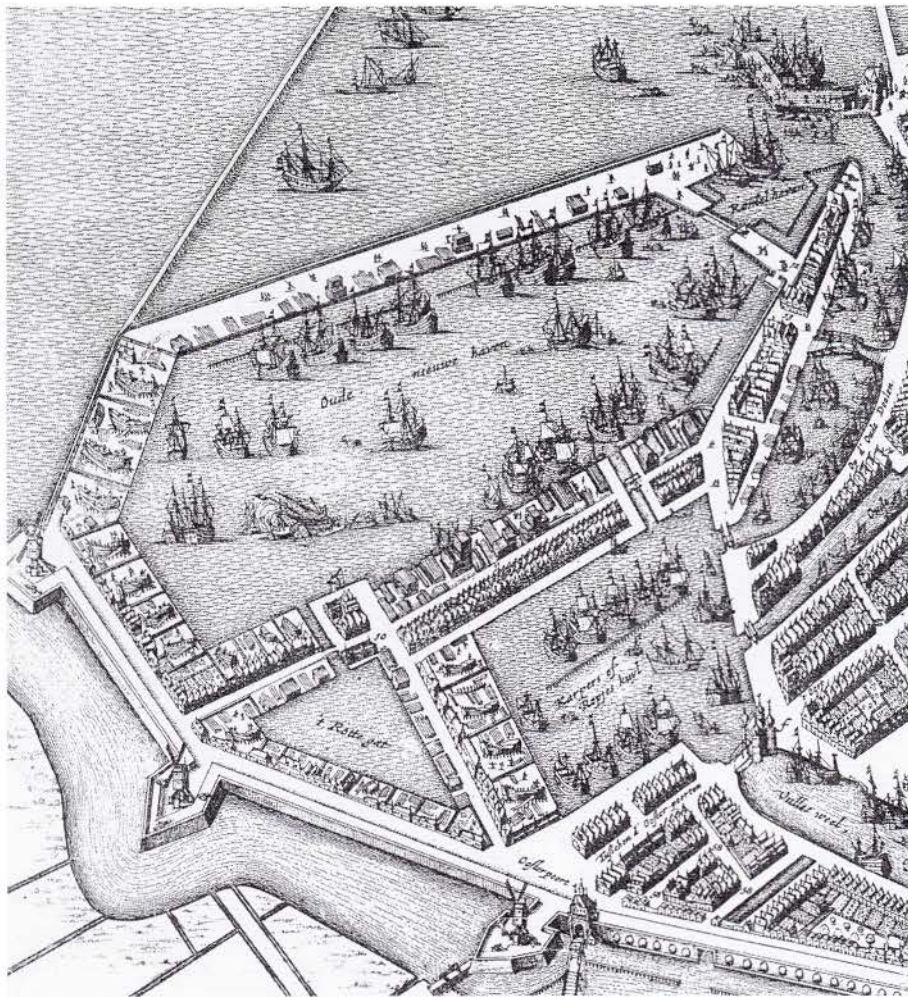
De West-Friese omringdijk zal, door verbinding van allerlei dijkjes, rond 1250 tot stand zijn gekomen. Het

zal nog enkele eeuwen duren voordat de dijk de vorm krijgt zoals wij die momenteel kennen. Nog vele malen zal de dijk onder natuurgeweld bezwijken en teruggelegd worden middels inlaagdijken.

Het is zelfs niet onmogelijk dat de dijk door Hoorn, het Oost en het West in de vroegste fase een inlaagdijk is.

Zeker is in ieder geval de Westerdijk een inlaagdijk, eind 14e eeuw tot stand gekomen, nadat de dijk naar Schardam was doorgebroken.

In het begin van de 14e eeuw lag er nog veel voorland bij de zeeverende dijken met daarin krekens die landinwaarts drongen. Veel van dat voorland zal nog noodgedwongen prijsgegeven worden. De grillige vorm van de dijk tussen Enkhuizen en Hoorn wijst op vele aanslagen door de zee. Bescherming alleen door voorland bij de dijk was dus niet afdoende. Om dit voorland te behouden, legde men soms kleine dijkjes om dit gebied aan.

Kaart van Blaeu. Linkergedeelte van de plattegrond van Hoorn omstreeks 1650

Uyterdijken

Ten oosten van Hoorn, richting Schellinkhout, bevonden zich buitendijks eertijds grote gebieden voorland. Op kaarten van West-Friesland uit de 17e eeuw zijn daarvan nog delen terug te vinden. Men spreekt dan meestal over de Uyterdijken, waaronder wordt verstaan het land dat buitendijks gelegen is en dus niet de dijk zelf. Deze buitendijkse gebieden waren voorzien van een laag dijkje aan de zee kant, wat overigens niet kon verhinderen dat grote gebieden bij zwaar weer onderliepen en deels wegspoelden.

Achtereenvolgens kunnen we de volgende buitendijkse gebieden onderscheiden. Bij Schellinkhout ligt een Uyterdijk, waarvan momenteel nog steeds een deel bestaat, door een waterlozing bij Munnekay gescheiden van de Grote Uyterdijk van Westerblokker. Dit laatste gebied liep van de Schellinkhouter watermolens tot de watermolens ten oosten van Hoorn en was 150 morgen groot (ca. 138 ha), waarvan thans nog slechts een deel van 10 ha resteert onder Schellinkhout. Vanaf die watermolens bij de Swarte Wegh (Holenweg)

lagen de stadsuiterdijken van Hoorn, bestaande begin 17e eeuw uit 3 delen: de Grootte Uyterdijk, de Kleine Uyterdijk en een gebiedje bij de stadswallen, van elkaar gescheiden door sloten. Op de kaart van Jacob van Deventer (1560) zijn deze stadsuiterdijken weergegeven als één gebied, geheel omkaad. Op deze kaart staan twee watermolens; Hoorn heeft daar in 1609 'n derde molen laten zetten, hoewel Blokker daar toen 'zeer heftig tegens' was. Ook de Westerblokkerse Uyterdijk en de Schellinkhouter Uyterdijk waren voorzien van zo'n klein dijkje, indertijd hoofdzakelijk bestaande uit opgeworpen klei.

Nieuwe havens

Bij de havenuitbreiding van Hoorn in 1576 legde men allereerst een nieuwe dijk aan vanaf de Baetlandse toren tot in d'Uyterdijk (de huidige Binnenluiendijk) en maakte men een nieuwe wal op vanaf de oude Zeedijk. Men trok a.h.w. een klein gedeelte van het buitendijkse gebied binnen de omwalling door aan weerszijden van een deel van het kleine dijkje van de Uyterdijk de grond op te

hogen ten behoeve van het gebied aan de oostkant van de nieuw ontstane haven, de Karperkuil. Dit dijkje is toen vermoedelijk belegd met keien en zal enige tijd gefungeerd hebben als weg ten behoeve van o.a. twee standerdmolens en havennering. De kaart van Guicciardini, gedrukt in 1582, geeft de situatie van de molens weer. Bij een archeologische opgraving in 2000 kwamen de fundamenteën van de noordelijke van de twee molens aan het licht en werd ook het keienweggetje blootgelegd. Op deze kaart is nog niet de molen weergegeven die rond 1581 (volgens Velius) verplaatst werd van de Oude Doelenkade naar de nieuwe vest een weinig bezuiden de in 1578 nieuw gebouwde Oosterpoort (zie de stadsplattegronden uit 1596 en 1615). Opvallend is dat Utenwael op de plattegrond van 1596 de twee eerdere molens niet weergeeft. Mogelijk wilde men toen al het gebied gaan herinrichten ten behoeve van scheepshellingen, hoewel dat volgens Velius wat later gebeurde namelijk op het moment dat de scheepsbouw verdween van het Baetland in 1612. In 1608 werd begonnen met weer een nieuwe haven-

uitbreiding door een dijk aan te leggen tot aan het "Riedland van d'Uyterdijk", waarna in 1616 een nieuwe wal door het buitendijkse rietland werd gelegd, voorzien van twee nieuwe bastions en omgeven door een gracht van 2,5 roeden breed (bijna 10 m).

Verdwenen Uyterdijk

Een anonieme kroniek (manuscript was in bezit van de familie Carbasius) beschrijft in 1786 de situatie na ca. 1650 van de Stads Uyterdijken tot aan de drie watermolens. De Grootte en Klijne Uyterdijk worden genoemd te bestaan uit zeer schoon weiland, gescheiden door een brede sloot, met als grootste lengte 200 roeden (bijna 800 m).

De kroniek beschrijft dan de Grootte Uyterdijk van Westerblokker. Het dijkje hieromheen loopt vanaf de watermolens bij de Holenweg ongeveer 600 roeden (ca. 2300 m) zuidwaarts en buigt dan naar het oosten af en gaat vervolgens noordwaarts tot aan de waterlozing bij de molens in Munnikij, aldus 150 morgen (ca. 138 ha) land omsluitend.

Dit komt overeen met wat wordt weergegeven op een kaart uit 1638. En ook op een kaart van West-Friesland uit 1655 (Joh. Dou en C. Koutter) zijn deze buitendijkse gebieden te herkennen. Echter blijkt uit een kaart van 1723 (Govert Oostwoudt) dat er van de Westerblokkerse Uyterdijk niet veel meer over is en ook dat de Stads-uyterdijken zijn aangetast. Zeer zware stormen in het najaar van 1675, die grote delen van Drechterland onder water zetten, zullen daar zeker debet aan zijn geweest. Dit is op een kaart uit 1680 van het Noorderkwartier (Joh. Dou) niet waar te nemen, maar dat komt omdat die nog de situatie van West-Friesland weergeeft in 1655. Alhoewel dijkherstel krachtig werd aangepakt, heeft storm en hoge vloed in 1702 nog eens goed huisgehouden en bleef er van de Westerblokkerse Uyterdijk nog slechts een klein deel over, namelijk een gebiedje onder Schellinkhout. De Zuiderdijk vanaf de watermolens tot aan de Munnekayerhoek was daarmee van slaperdijk in wakerdijk veranderd. Door het slaan van palen, waarmee in 1716 begonnen werd, probeerde men de dijk te beschermen. Nog niet wetende wat voor desastreus effect de paalworm hierop zou uitoefenen.

Kempes dijkje

Een restant klein dijkje van de Westerblokkerse Uyterdijk (zie kaart 1723) kreeg de naam 'Kempes dijkje', genoemd naar ene Kempe(n) die even voorbij de drie watermolens ten oosten van Hoorn woonde, alwaar zijn herberg een trefpunt was voor reizigers, zoals de anonieme kroniek vermeldt. Velius meldt hier in zijn kroniek niets over, omdat gebeurtenissen zoals

boven omschreven pas na zijn dood plaatsvonden. Uit een klein archiefonderzoek blijkt er inderdaad ene Kempen eind 17e eeuw aan de Lageweg te wonen. Opmerkelijk is dat op de kaart van Jacob van Deventer op deze plek al enkele huizen staan ingetekend.

Naderhand in de 18e eeuw werd de naam van dit dijkje verbasterd tot 'Kemphaans dijkje'. Niet zo verwonderlijk overigens, want een aldaar resterend stukje vochtige weiland en een droog plekje op het restant dijkje was heel geschikt voor kemphanen.

Het dijkje om de Stadsuyterdijken van Hoorn is, zoals de meeste dijkjes, onder geen (bij)naam bekend.

Uit de anonieme kroniek komt ook naar voren dat de plek bij de drie watermolens indertijd een belangrijk vertrekpunt vormde voor post- en vrachtwagens via de onderdijkse Lageweg en Blokdijk naar Enkhuizen. De weg naar de watermolens was wellicht een eenvoudig voetpad op de dijk. Wellicht uit veiligheidsoverwegingen als een mogelijke vijand de stad benaderde vanuit het oosten? Uit strategische overwegingen waren aan de oostkant ook al 3 bastions en was de Oosterpoort niet in de as van de dijk geplaatst.

'Kemphaan'

Om terug te komen op de krantenartikelen die aanleiding waren tot bovenstaand verhaal, valt het volgende op te merken. De artikelen gingen met name over de onthulling van de naam van het opvallende appartementengebouw bij de Oosterpoort. Men heeft gekozen voor de benaming 'Kemphaan', waarbij als belangrijkste reden werd aangevoerd dat het Kempes (later Kemphaans) dijkje daar gelegen zou hebben. Zoals boven is aangetoond, is het in 2000 opgegraven dijkje ter plekke van het nieuwe complex echter niet het Kempes dijkje.

Bovendien was lang voordat ene familie Kempen zich bij de watermolens op ca. 800 m. afstand vestigde, het nu opgegraven dijkje verdwenen (nl. onder de scheepshelling rond 1600). Om dit 'bolwerk' dan 'Kemphaan' te noemen is dus vreemd, maar misschien op andere dan historische gronden te billijken.

Bronnen:

Boon, P.; Voorland en inlagen; West-Friesland Oud & Nieuw 1991.
Bruin, J. de; De 'pertinente generale caerte'; Caert-Thresoor 2000.
Hameleers, M.; West-Friesland in oude kaarten, 1987.
Saaltink, H.W. (inleiding en annotaties); Vervolg op de Chronyk der Stad Hoorn van Th. Velius, 1992.
Schilstra, J.J.; In de ban van de dijk, 1974.
Velius, Th.; Hoornsche Chronyk, 4e druk, 1740.
Walle-van der Woude, T.Y. van de; Karperkuil, een 17e-eeuwse scheepswerf in Hoorn, 2003.

MISSEN WE STRAKS DE KLEPEL?

Gewaardeerde lezers van ons kwartaalblad! Graag uw aandacht voor een niet meer klankvolle zaak! Vereniging Het Carillon Hoorn, opgericht in 1924, weet wel waar de klepel hangt, maar kan de klok binnenkort niet meer luiden. Het ledental daalt onrustbarend. Vergaderingen, zelfs met uitstekende sprekers, worden nauwelijks bezocht en het bestuur zoekt naarstig naar personen die hulp kunnen bieden bij de organisatie van de beiaardconcerten.

De weg van de minste weerstand is natuurlijk: "Nou, dan maar opheffen dat spul!"

Weest u ervan overtuigd dat ons bestuur zich tot het uiterste zal inspannen om verdwijnen te voorkomen. De roerende historie van ons klokkenspel hoeft niet te worden aangehaald. Dankzij de medewerking van het Oud Hoorn-bestuur en de redactie van dit blad kunt u telkenjare kennisnemen van activiteiten aangaande het carillon en ook voor bijzondere feiten uit de geschiedenis van onze beiaard is er immer volle mede-

werking. Men ziet slechts het kwartaalblad van 15 juni 2003 inzake de wegvoering van de klokken.

Willen wij ons in 2007 bij de viering van 'Hoorn 650 jaar stad' nog laten horen, dan is uw steun essentieel. Het merkwaardige is dat niemand ons als bestuursleden ooit aanspreekt over dat de contributie van € 7,- zo onoverkomelijk is. Maar ja, even die stap nemen, je aanmelden als lid, het komt er blijkbaar niet van! Hopelijk bent u van mening dat het nu anders moet. Dat een zwijgende beiaard in het feestjaar 2007 gewoon niet kan!

Help ons te overleven. Ons prachtig instrument is het meer dan waard, nu en in de toekomst.

Opgave als lid bij onze bestuursleden Albert de Graaf: 0229-216826, Harm Stumpel: 0229-214753 en Jan Wigard: 0229-215837.

**Namens onze Carillonvereniging:
Albert de Graaf, erelid**

IN MEMORIAM KEES WINKLER

Herman Lansdaal publiceerde in het kwartaalblad van juni 1992 een uitgebreide en boeiende reportage over de levensgang van deze Hoornse zoon.

De levensgang van Kees is niet probleemloos verlopen. Je losmaken uit een gevestigd medisch milieu en je manifesteren als 'liever dichter dan dokter'; het gaf veel gerucht.

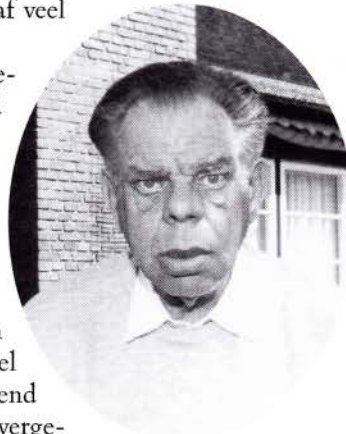
Kees zette door! Op termijn ontving zijn literaire arbeid zelfs bekroning met de Roland Holstprijz. Veertien gedichtenbundels, vertalingen van zijn werk in Duits, Frans en Engels, Kees bleef zichzelf en stond er vaak verbaasd bij.

Hoorn bleef hem lief, maar dan wel als stad met, zoals hij treffend dichtte: "Je mooie parken waarin ik 's morgens vroeg heel alleen rondliep, de zon was licht in mijn ogen en geel het speenkruid langs de stadswal..." Dat stralend licht over de toenmaals stille stad is hij nooit vergeeten. Ook toen hij wist dat hij niet pas op een verre dag zou doodgaan. Bruisend resultaat van zijn werk begeerde hij niet. Met Roland Holst onderschreef Kees eveneens: "Maar doe mij in de oogst geloven waarvoor ik dien."

De familie constateerde terecht: "Hoe vreemd voelt ons leven zonder Kees Winkler."

Daar kan ik inkomen. Hij moge rusten in vrede.

Albert de Graaf.

TEMPS RETROUVÉ

*Het lentelicht was groen vanavond
de bomen waren vol jong blad
om 22.00u zong de laatste merel
roerloos zat ik en vrij*

*Vrij van mijzelf, vrij van gedachten
helder en één met de Natuur
zo is het ouder en weer kind worden
God overal aanwezig en zelf nergens*

*Ik was nog heel jong en zat op een grasveld
vlocht een krans van madelieven en was
wàs alleen maar en het grote zijn
rondom mij leek precies nu*

*Het is net als Proust met de madeleine
een heel leven ligt ertussen en plots
ben je weer en de geur en de reuk
vallen samen tot sprakeloos inzicht*

uit de verzamelde gedichten van Kees Winkler

± 1930. Het Glop, zijstraatje van de Lange kerkstraat. Links achteraan het pakhuis van de familie Schrickx. Het pand vooraan links is in 1970 verwoest door brand en gesloopt

A.G.F. van Weel

Mede gebaseerd op informatie vanuit de Gemeentelijke Monumentencommissie, uit de Welstandscommissie en uit de werkgroep Micromilieu.

1 juni 2004

Gezien de opvallende grootte van de verwijzingsborden is de parkeergarage onder het Jeurde kennelijk slecht te vinden.

Onderhoud bruggen krijgt eindelijk aandacht na lang aandringen van de Werkgroep Micromilieu.

ABC- hoek Kleine Oost

De realisering van het voorlaatste deelplan van het z.g. Karperkuilproject is voltooid: 47 huurwoningen ontworpen door de Belgische architect Vandenhove. Het complex heeft de naam 'Kemp-haan' gekregen (zie 'Buitendijkse perikelen', pag. 81).

Aan de laatste invulling wordt gewerkt.

Wat zich wrekt bij het uiteindelijke totaalbeeld is de hand van een coördinerend architect. In Maastricht bijvoorbeeld is de herinrichting van het Ceramique-terrein door architect Jo Coenen begeleid. Eenheid en samenhang zijn het gevolg. Het bestuur van Oud Hoorn is daar onlangs wezen kijken; het was onder de indruk van 'de grote verscheidenheid in eenheid'.

B & W van Hoorn hebben het idee gelanceerd voor de aanleg van parkeerplaatsen op het terrein van de voormalige 'werf van Droste'. Het alternatief aangedragen door de

watersportvereniging spreekt ons meer aan. Oud Hoorn heeft adhesie betuigd aan het alternatieve voorstel.

Achter de Vest

De in de stijl van de Amsterdamse School opgetrokken garages (tussen de nrs 54 en 56) aan de achterzijde van het monumentale pand Onder de Boompjes 20, verdienen bijzondere aandacht in de herbestemmingsplannen. Oud Hoorn heeft vernomen dat hier geen ingrijpende wijzigingen zullen plaatsvinden.

Achterom 29

Bedrijfspan, oorspronkelijk uit 1770, in verval.

Achterom 95 (rijksmonument)

Hoekpand onder hoog met pannen belegd schilddak, windvaan met paarden op de nok (stalhoud-

rij). Pand verkeert in ernstige staat van verwaarlozing.

Achter op 't Zand 33

Plan voor uitbreiden en verbouwen woning.

Achterstraat 17-41

Herziening Globaal Bestemmingsplan Binnenstad in voorbereiding. Gemeente wil meewerken aan de bouw van acht woningen op de locaties Fikke en Veld (tussen de nummers 17 en 41).

B & W hebben afwijzend gereageerd op de bedenkingen van Oud Hoorn. Kort en slecht: er komt een hoog en volumineus bouwblok in de smalle en kwetsbare Achterstraat.

Baadland

Oud Hoorn pleit nog steeds voor een historisch onderzoek van deze oorspronkelijke zeeverende dijk.

Achterstraat 17-41

Bierkade 8-9-10 (rijksmonumenten)

De monumentencommissie adviseerde in grote lijnen positief over een aantal bouwkundige voorzieningen in het voormalige pakhuis 'Dantzig' (nummer 8).

Het interieur van het eigendom van Oud Hoorn (nummer 10) is deskundig opgeknapt. De woonbaarheid en daarmee het behoud zijn vergroot.

Bierkade - Museum van de Twintigste Eeuw

Museum wil graag een drijvend terras voor de deur. Een heilloze wens in het licht van de kwaliteitsbewaking van het historisch stadsbeeld. Oud Hoorn heeft het college nogmaals van haar standpunt op de hoogte gebracht.

Binnenluiendijk 2 (rijksmonument)

Succesvolle restauratie van zowel het exterieur als het interieur van deze voormalige Kamer van de West-Indische Compagnie, thans Logegebouw (zie verhaal op pag. 3 e.v.).

Blauwe Berg

Voornemen tot verlening bouwvergunning voor Historisch Regionaal Centrum met succes aangevochten. Procedurefouten leiden tot grote vertraging.

Draafsingel

Oud Hoorn heeft het gemeentebestuur verzocht de totale gevelwand te willen beschermen. De reactie luidt dat eerst de inventarisatie van

het gebied Bangert/Oosterpolder moet zijn afgerond alvorens serieus naar de Oud Hoorn-wens kan worden gekeken. Het duurt wel lang allemaal.

Draafsingel 57-59

De projectontwikkelaar is van plan de boerderij Meta en de villa Schermeroord tot woningen terug te brengen met handhaving van de monumentale waarden.

Dubbele Buurt 18

Plan om deze voormalige sigarenfabriek te verbouwen tot hostel.

Eikstraat 1 (gemeentelijk monument)

Het kerkgebouw dateert uit 1933-1934 en is in de stijl van de late Amsterdamse School ontworpen door de Hilversumse architect C. Trappenburg (o.a. raadhuis Oppendoes). De monumentale status dient in ieder geval de ongeschon-

Blauwe Berg

Dubbele Buurt 18

den staat van het exterieur te waarborgen. Dakkapellen sieren de eerste ontwerpen.

Geldersesteeg

De twee poortjes van de voormalige St. Jozefschool verdienen een snelle opknappbeurt.

Geldersesteeg

Gouw

Het ziet ernaar uit dat deze brede winkelstraat een belangrijke rol zal blijven spelen in de verkeersafwikkeling van de binnenstad. Ondertussen is het project 'Wonen boven Winkels' gestart met deze winkelstraat. Een loffelijk initiatief van de gemeente Hoorn en Intermaris Woondiensten: leegstaande bovenruimtes de woonfunctie teruggeven, een moeilijk maar waardevol proces.

Grote Noord 2-4-6

Bouwvergunning aangevraagd voor bouwen van vier horeca-eenheden en zeven appartementen; sloopvergunning werd verleend. Succesvolle archeologische opgravingen afgesloten (zie pag. 65).

Grote Noord 84/88

Ooit sprak Oud Hoorn over de Grote Noord als de Grote Moord: het Cool Cat-drama. Deze typeering blijft actueel gelet op de verbouwing van de onderpui van de voormalige lederwareenzaak. Een aanfluiting in vormgeving en materiaalkeuze. Oud Hoorn had alerter moeten zijn en eerder een voordracht moeten indienen voor plaatsing op de monumentenlijst.

Grote Noord 93

Grote Noord 90

Plan voor plaatsing markiezen.

Grote Noord 93

Het was niet veel en het is niet veel, zeker gelet op de rolluiken. De winkelketens dikteren, zonder enige vorm van voortschrijdend inzicht, steeds meer het beeld.

Grote Noord 85 (rijksmonument)

Bouwvergunning aangevraagd.

Grote Noord 101

Toestemming tot samenvoeging panden.

Grote Oost 58 (beeldbepalend)

Claes Joesthuis naast Oosterkerk: verbouwing ten behoeve van trappenhuis, keuken en kantoorruimte afgerond. Herziening Globaal bestemmingsplan binnenstad in voorbereiding.

Hoofdtoren (rijksmonument)

Gemeente Hoorn heeft Hoorns meest beeldbepalende monument aan de Vereniging Hendrick de Keyser verkocht. Restauratie zeezijde en dak bijna afgerond. Torentje in oorspronkelijke luister hersteld.

Hoofd

Wanneer begint de gemeente Hoorn met de versobering van deze historische plek in het havengebied? Het politieke draagvlak was er voor, eind vorige eeuw. Waar is het wachten op?

Bottereigenaars vragen meer financiële steun voor de varende monumenten. Er is dringend behoefte aan een beleidsplan voor het behoud van een plek voor historische schepen in de havens.

Jeudje

Oud Hoorn heeft de projectontwikkelaar herinnerd aan het terugbrengen van een historisch merkteken. Oud Hoorn heeft de ontwikkelaar het ontwerp voor een nieuw herinneringsteken voorgelegd met een tekst van Sebastiaan Centen. Er is overeenstemming bereikt. Het wachten is op de uitvoering.

Julianapark

Park vertoont ernstige tekenen van vandalisme in het micromilieu. Schommeltjes, prullenbakken en barbecueplekken hebben de aandacht van de Werkgroep Micromilieu.

Afvalbakken worden binnenkort vervangen.

Karperkuil (kade)

Het water van de Karperkuil wordt uitgebreid tot aan het project Vandenhove; daar is een wijziging van het bestemmingsplan voor nodig. De woningen zijn koud betrokken of de eerste aanvragen voor wijziging van de voorgevel zijn ingediend.

Keern

Vele grafmonumenten van oude Hoornse families liggen er verwaarloosd bij.

In de werkgroep die zich buigt over de (her)inrichting heeft Oud Hoorn twee vertegenwoordigers afgevaardigd: erelid Albert de Graaf en bestuurslid Marit Veerman. Gemeente zegt bezig te zijn met de inventarisatie. Waar blijft deze? Oud Hoorn heeft gepleit voor plaatsing op de gemeentelijke monumentenlijst.

Kerkplein 9, 10 en 11

Plan voor plaatsing van vier dakkapellen.

Kleine Noord 41

Koewijzend 5

Kerkplein 30/30A (rijksmonument)

De rijksmonumentale voorgevel in oude luister hersteld.

Kleine Noord 12

Plan voor plaatsing markiezen.

Kleine Noord 41 (rijksmonument)

“Pand van eenvoudige architectuur”. Bouwvergunning aangevraagd voor uitbreiding begane grond en wijziging bestemming.

Korenmarkt 1

Kleine Oost

Bij het summiere archeologisch en bouwhistorisch onderzoek op de plek van de oude Oosterpoort zijn brokstukken van de fundamenteën blootgelegd.

Oud Hoorn zoekt naar een mogelijkheid om de oude poort blijvend onder de aandacht te brengen.

Bij de overgang naar de Schelinkhouderdijk is de historische loop van de Westfriese Omringdijk weer herkenbaar.

Koepoortsweg 73

Oud Hoorn maakt zich ernstig zorgen over de staat van onderhoud van dit monumentale pand.

Koewijzend 5 (gemeentelijk monument)

Monumentenvergunning verleend.

Korenmarkt 1 (rijksmonument)

Karakteristiek hoekpand aan de haven met 18^e eeuwse gevel.

Ook hier viel de oprukkende markisering kennelijk geen halt toe te roepen. Welk pand is het volgende?

Leliestraat 5

Korenmarkt 5

Achter de monumentale gevel gaat de schoorsteen schuil van de vroegere fabriek van verduurzaamde kaas 'De Discus'. Oud Hoorn verzet zich tegen het verlenen van de sloopvergunning voor dit laatste relict uit het industriële tijdperk. De eigenaar zegt niet over de middelen te beschikken om de schoorsteen te restaureren. Een heuse pat-situatie! De aanblik van de brug Korenmarkt/Bierkade is een schande voor het stadsbeeld.

Nieuwsteeg 39-41-43

Leliestraat 5

Plan voor verbouwen opslagruimte tot woning met garage vanwege de detonerende hoogte vooralsnog terugverwezen naar de tekentafel.

Nieuwe plan van architect Van Diepen door de monumentencommissie terugverwezen.

Gemeenteraad draagt de architect op in overleg te treden met de buurtbewoners. Nog geen bouwvergunning verleend.

Munnickenveld

Eindelijk is de houten loopbrug opgeknapt. Daarmee wordt het beeld van dit monumentale en intieme stadsdeel weer enigszins recht gedaan. Is het niet het overwegen waard om geleidelijk aan ook het autoblik uit dit beeld terug te dringen?

De parkeeroplossingen liggen om de hoek!

Munnickenveld 3-5-7/

Spoorstraat 20

Plan voor verbouwen pand tot woning

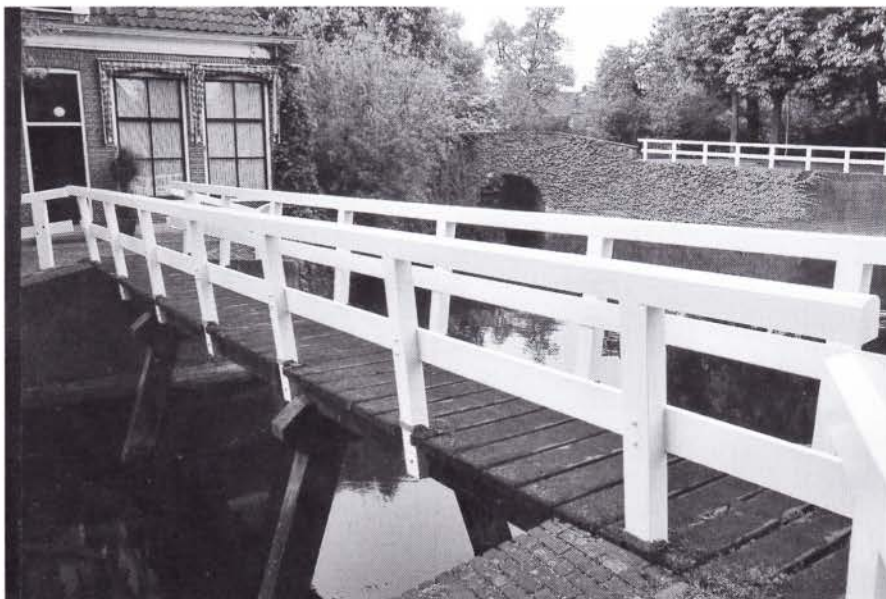
Muntstraat

Straat met 10 rijksmonumenten en verscheidene beeldbepalende panden dreigt een centrale afwikkel-functie te krijgen voor het (zware) verkeer de stad uit.

Alternatieve oplossingen gevraagd. Het wordt steeds duidelijker dat de te renoveren brug naar de Pakhuisstraat de verkeersafwikkeling via de Muntstraat zal blokkeren. Oud Hoorn acht dat een goede zaak.

Nieuwland O-Z

Kademuur vertoont scheuren.

Munnickenveld

Nieuwsteeg 39-41-43

Opnieuw blijkt dat het toestaan van samenvoeging van panden een hachelijke zaak is. De toestemming was nog niet verleend of er landde een plan voor één uniforme onderpui op tafel. Oud Hoorn blijft daar mordicus tegen.

Nieuwstraat/Wisselstraat

Poortje uit 1603; restauratie van de muren en het houten gewelf noodzakelijk.

Begin negentiger jaren van de vorige eeuw zijn twaalf monumentale stenen poortjes gerestaureerd. Na 10 jaar krijgen de poortjes opnieuw een onderhoudsbeurt.

Nieuwstraat 9

Kantoor van de vroegere metaalwarenfabriek. Verbouwplan tot drie appartementen op de bovenverdieping.

Onder de Boompjes 20 – rijksmonument

Pand wordt geheel gerestaureerd door de nieuwe eigenaar Intermaris Woondiensten. Er komen negen appartementen in.

Slapershaven

Recent is de monumentenvergunning verleend.

De restauratiewerkzaamheden zijn begonnen. Ook de verhoogde gootlijst met rococo-snijwerk wordt hersteld. Oud Hoorn heeft hier lang geleden sterk op aangedrongen.

Oostereiland

De laatste berichten zijn dat de gemeente Hoorn het eiland met zijn opstallen definitief tegen een lagere prijs in eigendom wil verwerven. De gemeente Hoorn overlegt op dit moment met de Rijksgebouwendienst over verschillende mogelijkheden van herinrichting waarbij de huidige opstallen intact blijven. Oud Hoorn vraagt zich af of de gemeente wel moet inzetten op verwerving van het eiland.

Werkgroep Micromilieu wijst op scheve paaltjes en op het paaltjesgeweld voor café De Volendammer.

Oude Doelenkade 27

De restauratie verloopt voorspoedig en is bijna afgerond.

Het beeld blijft ernstig verstoord door een combinatie van obstakels voor de deur. Zijn er nou geen andere locaties te vinden voor deze concentratie van ellende?

Pakhuisstraat

Sobere en doelmatige renovatie gerealiseerd.

Oude Doelenkade 27

Stationsgebied

De gemeente Hoorn draagt het vroegere VOC-peperpakhuis over aan de Stichting Stadsherstel Hoorn.

Stichting heeft het plan om in het complex woningen, een tandartspraktijk en kantoorruimte te realiseren. Discussie binnen Oud Hoorn over de belangstelling voor een deel van het complex. Zie verder de rubriek: Van de bestuurstaafel.

Pakhuisstraatbrug

Monumentenvergunning aangevraagd.

Rode Steen

De laatste terrasschotten detoneren niet minder dan de inmiddels eerder verdwenen perceelscheidingen. Ooit was er een afspraak dat deze direct na het zomerseizoen zouden worden verwijderd. Oud Hoorn heeft het college een brief geschreven.

Slapershaven

Van overtuinen, parkeerplaatsplannen naar openbaar groen. Wat is er van de unieke overtuinen overgebleven? (Zie foto pag. 91).

Ook hier ontnemen de steeds grotere woonboten het beeld op het historisch stadsschoon.

Stationsgebied

Gemeentebestuur deinst terug voor de hoge verplaatsingskosten van het busstation naar de noordzijde. Busmaatschappij en provin-

cie Noord-Holland willen niet meewerken.

Oud Hoorn is van mening dat de gemeente zich moet blijven inspannen voor een stijlvollere entree tot de oude stad. De aanhouder wint!

Turfhaven 7-8

Plan voor samenvoeging en verbouwing van de panden

Turfhaven/Jeudje

Forse nieuwe woonark gereed. Beleid inzake bouwwerken in historisch water is dringend noodzakelijk.

Vale Hen/Dubbele Buurt

Architect Sjoerd Soeters heeft de eerste ideeën gepresenteerd voor de ontwikkeling van dit gebied.

Veemarkt (rijksmonument)

Oud Hoorn vraagt zich af waarom bij de reconstructie van deze historische markt de nieuwe straatverlichting niet is doorgetrokken tot aan de Noorderstraat.

Visserseiland

Veermanskade 13-14 (rijksmonument)

De steeg die ooit tussen de panden liep is verdwenen zonder toestemming van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg.

Venenlaan 88-90

Plan voor realisering dakopbouw. Opnieuw inbreuk op de markante bouwstijl met het platte dak.

Vismarkt 9

Plan voor verbouw woning.

Visserseiland

Jarenlange juridische strijd beslecht: eerherstel voor wandelgebied. Aanleg parkeerplaatsen voor de passagiers van de charterschepen gerealiseerd.

Wabenstraat

Het complex van het Streekziekenhuis wordt gesloopt ten behoeve van de bouw van een nieuw woongebied: de Streektuinen. Het plan bestaat uit circa 300 woningen en appartementen. Realisering anno 2007.

Oud Hoorn blijft vraagtekens plaatsen bij de sloop van het uit architectonisch oogpunt markante

gebouw van het (voormalige) Streekziekenhuis.

Westerblokker - kerkgebouw Heilige Aartsengel Michaël

Oorspronkelijk kerkgebouw met gotische en neo-classicistische elementen reeds lange tijd in gebruik als tapijthal. Gebouw dateert uit 1853 en is ontworpen door de Leidse architect Th. Molkenboer (1796-1863). Plan om pand op de gemeentelijke monumentenlijst te plaatsen. Gemeente heeft een P.M.post op de begroting opgenomen.

West 37

Herziening bestemmingsplan binnenstad in voorbereiding ten behoeve van verbouwingsplan begane grond tot woning.

Westerdijk (provinciaal monument)

Oud Hoorn juicht herstel oorspronkelijke loop van de Westfriese Omringdijk van harte toe. Provinciebestuur eiste dat.

Westerdijk 48

Oud Hoorn verzet zich tegen

eventuele sloop van dit karakteristieke pand met zijn typerende gevel.

Westerdijk 75 o.a.

Verouderde woonflat en een viertal karakteristieke visserswoningen zijn gesloopt ten behoeve van de bouw van 37 appartementen voor ouderen door Intermaris Woondiensten.

De bouw vordert gestaag. Zeer grote hoogteverschillen tussen de flat en de kleine pandjes in de directe omgeving.

Westfries landschap

Het open landschap rondom de stad staat sterk onder druk. Zeven windturbines geplaatst aan de westzijde van de stad.

Zon 11

De verloedering van dit markante pand gaat onverminderd door. Wie neemt het initiatief om tot verbetering te komen?

Zwaag

Plan voor oprichting Stichting Historisch Zwaag:
www.historisch-zwaag.nl

Zwaag

Prikkels 6

H.W. Saaltink

Het onderstaande verhaal verscheen reeds gedeeltelijk eerder in het kwartaalblad. Het grote aantal nieuwe lezers rechtvaardigde een tweede publikatie.

Allerwegen in de stad doet men moeite Hoorn weer het uiterlijk van voor 150 jaar te geven. Het is een reconstructie van de ijzertijd. Maar elke archeoloog kan u vertellen, dat dat geen begerenswaardig doel zou moeten zijn. Overal schieten de gietijzeren lantaarnpalen uit de grond bekroond door een soort bus met glazen wanden en piramidevormig dak eindigend in een eikel. Uit de bus straalt een licht met de sterkte van een vuurtoren bij de haven van IJmuiden.

Slaapkamerverlichting is bij een dergelijke feestverlichting niet meer nodig, zelfs met gesloten gordijnen lukt het moeiteloos 's nachts de weg naar het toilet te vinden. Komt men echter 's avonds na schouwburg- of concertbezoek of de wekelijkse bridgeavond naar huis dan kost het enige moeite in de inktzwarte schaduw van buurmans geparkeerde automobielen het sleutelgat te vinden.

Een wandeling over het trottoir kan onder dergelijke omstandigheden tot levensgevaarlijke toestanden leiden als men behalve voor de bovengenoemde lantaarnpalen achtereenvolgens moet uitwijken voor rondsluipende katten, geparkeerde fietsen, honden- en kattenpoep, natuurstenen paaltjes vooral op de Italiaanse Zeedijk, miniatuurtuintjes, artistieke natuurijzeren banken, kuilen, palen met de meest uiteenlopende aanwijzingen voor het al of niet passerende verkeer.

Bovendien heeft het trottoir op sommige plaatsen de onverklaarbare neiging zich in verticale richting omhoog te bewegen, speciaal op het West, waar naar men zegt, zich het hoogste punt van de stad bevindt. Dat gevoegd bij het alles verblindende schijnsel dat van de voeten van het Westfries Museum omhoog straalt, maakt de doorgang voor de argeloze voorbijganger over het voornaamste Hoornse plein zeer moeilijk. Een gewone voor-

bijganger krijgt dan moordzuchtige gevoelens en hij denkt aan het volgende liedje uit de Franse Revolutie:

Ah! Ça ira (3x)

Les aristocrats à la lanterne, (2x)

Ah! Ça ira (3x)

Les aristocrates on les pendra

Et quand on les pendra

Et quand on les aura tous pendus

On leur fichera la pelle au c...

O! Dat zal wel gaan

Aan de lantaarn met de aristocraten

O! Dat zal wel gaan

De aristocraten, die zullen we hangen

En wanneer we ze allen zullen hebben gehangen

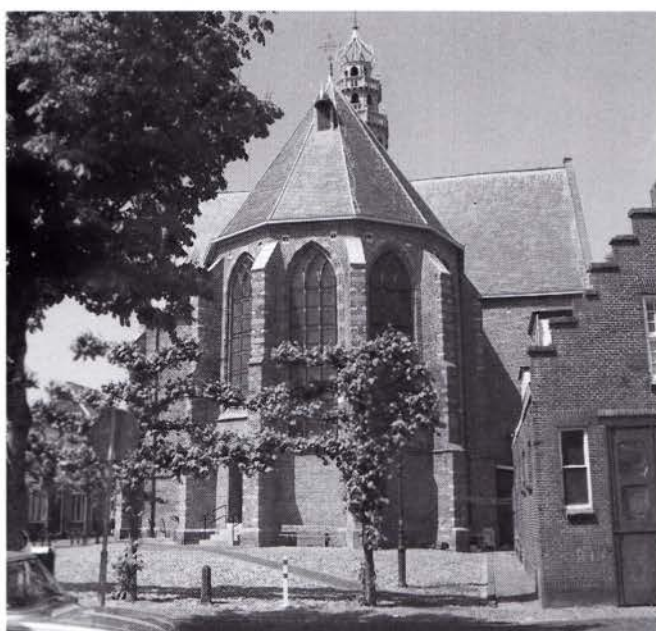
Dan zullen we hun een schop in hun g...t steken

De juiste invulling wordt aan de fantasie van de betreffende voorbijganger overgelaten.

Open Monumentendag

Op zaterdag 11 september is het weer monumentendag. Omdat wij allemaal belasting betalen om onze monumentale gebouwen in stand te houden, krijgt u allen op deze dag de gelegenheid om de panden die tot ons erfgoed behoren gratis binnen te lopen. En in Hoorn zijn nogal wat monumenten te bezichtigen! Helaas gaat dat niet zonder dat er iemand in zo'n oud pand op de 'spullen' past. En wie doet dat? Nou, er zijn niet zoveel mensen die dat een ochtend of een middag willen doen! Terwijl het juist zo gezellig is! Neem nou

het Statenlogement tegenover de HEMA. U staat in de trouwzaal op te passen, maar dat merkt u helemaal niet, want voor u het weet staat of zit u te praten met mensen die met een nostalgische blik die zaal rondkijken. Ze herinneren zich hun trouwdag weer en nu zien ze pas goed hoe mooi die ruimte er uit ziet! Of U past op de Oosterkerk. Mensen lopen nieuwsgierig binnen en vragen informatie. U geeft ze een blad met de hele geschiedenis van de kerk erop. Misschien heeft u wel eens de kerk bezocht voor een concert. Dan vertelt u aan deze bezoekers, die misschien wel helemaal uit Den Haag zijn gekomen om een dagje Hoorn 'te doen', hoe prachtig zo'n muziekkuitvoering in die kerk klinkt! Die mensen gaan even lekker zitten luisteren, want stel je voor dat er iemand op dat prachtige orgel speelt! Er is geen diploma vereist om dit werk te doen, alleen goede wil. En aan het eind van de dag, om vijf uur, komen alle vrijwilligers bij elkaar in het restaurant van het Museum van de 20ste eeuw om iets te drinken en nog even na te praten. Wie geeft zich op? Het Comité Open Monumentendag Hoorn zal uw naam met liefde noteren. Bel onze vereniging in het pand Onder de Boompjes 22, telefoon 273570 (ook het antwoordapparaat staat aan) of de secretaris van het Comité, Tine Eggers, telefoon 0228-513213. De voorzitter Kees van Louvezijn mag u ook bellen, telefoon 0229-246960. Doen alstublieft! Anders blijven er monumenten dicht op 11 september!

Femke Uiterwijk

Opnieuw de Bouwkunscursus

Oud Hoorn biedt opnieuw de gelegenheid om op eenvoudige wijze en in een korte tijd kennis op te doen over de schoonheid en rijkdom van de Hoornse architectuur. In vijf lesavonden komen de belangrijkste stromingen en stijlen in de bouwkunst ter sprake aan de hand van dia's en een lesboekje dat als naslagwerk kan dienen. Een en ander is toegespitst op in Hoorn voorkomende panden. De cursus wordt gegeven door Femke Uiterwijk.

Om de opgedane kennis in de praktijk te toetsen, worden drie zondagochtendwandelingen door de binnenstad van Hoorn gehouden.

Enkele bijzondere interieurs zullen dan worden beke-

ken. De cursus vereist geen speciale opleiding; hij is voor iedereen begrijpelijk.

De cursus wordt gehouden in de Oosterkerk op de volgende data: 14, 21, 28 september en 5 en 12 oktober van 20.00 uur – 22.00 uur.

De zondagochtendwandelingen vinden plaats op 3, 10 en 31 oktober van 10.00 uur tot ongeveer 12.00 uur. De kosten zijn € 30,-.

U kunt zich opgeven in ons verenigingsgebouw, Onder de Boompjes 22 of telefonisch 0229-273570.

HOE HOORN VERANDERDE

Femke Uiterwijk

Over het water van de Grashaven een blik op het Visserseiland omstreeks 1950. Rechts steekt de koepel van de Cyriacuskerk boven de huizen uit. Helemaal links en maar gedeeltelijk zichtbaar stonden het huis en de loodsen van houtzagerij Zijp en ervoor de ketels en de schoorsteen van een aardappelstomerij. Rechts aan het begin van het Visserseiland stond nog tot 1968 het Taanhuis van de vissers en verder was er ook veel bedrijvigheid, o.a. door het palingroken. De mensen die er woonden waren niet rijk, maar vormden wel een hechte gemeenschap.

In de jaren '90 werd alle oude bebouwing gesloopt. Eerst werd het voorste stuk van het (schier) eiland met flats bebouwd. Na 1996 werd ook, na veel onrust over te bouwen hoge woontorens, ook het zuidelijke stuk van een woonwijk voorzien. Duidelijk blijkt: een watersportvereniging heeft bezit genomen van de Grashaven.

Nu is vanaf het Oostereiland door een woud van masten het Visserseiland nauwelijks zichtbaar. De schepen op de voorgrond, herinneren nog wel aan vervlogen tijden. Rechts is nog net de Koepelkerk te zien.

